МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Вучэбна-метадычнае аб'яднанне па гуманітарнай адукацыі

ЗАЦВЯРДЖАЮ
Першы намеснік міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь
_______________ **В.А. Богуш**
03.05.2016
(дата зацвярджэння)

Рэгістрацыйны № ТД-Д.371/тып.

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ

Тыпавая вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасці: 1-21 03 01 Гісторыя (па напрамках)

УЗГОДНЕНА
Старшыня Вучэбна-метадычнага аб'яднання па гуманітарнай адукацыі
_______________ **А.В. Данільчанка**
22. ___
(дата)

УЗГОДНЕНА
Начальнік Управлення вышэйшай адукацыі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
_______________ **С.І. Раманюк**
03.05.2016
(дата)

УЗГОДНЕНА
Прарэктар па навукова-метадычнай рабоце Дзяржаўнай установы адукацыі «Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы»
_______________ **І.У.Цітовіч**
25. ___
(дата)

Эксперт-нормакантралёр
____
13.04.2016
(дата)

Мінск 2016

СКЛАДАЛЬНІКІ:

А. Г. Каханоўскі, загадчык кафедры гісторыі Беларусі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, доктар гістарычных навук, дацэнт;
Ю. Л. Казакоў, загадчык кафедры гісторыі Беларусі старажытнага часу і сярэдніх вякоў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;
П. І. Зялінскі, прафесар кафедры гісторыі Беларусі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, доктар гістарычных навук, прафесар;
В. С. Макарэвіч, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;
Г. І. Маскевіч, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;
У.А. Падалінскі, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі старажытнага часу і сярэдніх вякоў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;
В. А. Цяплова, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;
А. В. Бурачонак, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Кафедра эканамічнай гісторыі Установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт» (загадчык кафедры **Ю.М. Бохан,** доктар гістарычных навук, прафесар);

М.М. Забаўскі, прафесар кафедры гісторыі Беларусі і славянскіх народаў Установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка», доктар гістарычных навук, прафесар.

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ Ў ЯКАСЦІ ТЫПАВОЙ:

Кафедрай гісторыі Беларусі старажытнага часу і сярэдніх вякоў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
(пратакол № 12 ад 16 мая 2015 г);

Кафедрай гісторыі Беларусі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
(пратакол № 15 ад 30 красавіка 2015 г.);

Навукова-метадычным саветам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
(пратакол № 1 ад 23 верасня 2015 г.);

Навукова-метадычным саветам па гуманітарных навуках Вучэбна-метадычнага аб'яднання па гуманітарнай адукацыі
(пратакол № 3 ад 22 верасня 2015 г.)

Адказны за рэдакцыю: *А. Г. Каханоўскі*
Адказны за выпуск: *Ю. Л. Казакоў*

ЗМЕСТ

1. Тлумачальная запіска…………………………………………………… 4
2. Прыкладны тэматычны план…………………………………………… 9
3. Змест вучэбнага матэрыялу…………………………………………… 11
4. Інфармацыйна-метадычная частка…………………………………… 42

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Тыпавая вучэбная праграма па дысцыпліне «Гісторыя Беларусі» прызначана для засваення на першай ступені вышэйшай адукацыі студэнтамі, якія навучаюцца па спецыяльнасці 1–21 03 01 «Гісторыя (па напрамках)». У ёй абноўлены змест, зроблены акцэнт на кампетэнтасны падыход, пашыраны патрабаванні да самастойнай работы студэнтаў, прадугледжана выкарыстанне сучасных інавацыйных педагагічных тэхналогій.

Вучэбная праграма дысцыпліны «Гісторыя Беларусі» распрацавана ў адпаведнасці з наступнымі нарматыўнымі і метадычнымі дакументамі:

– «Адукацыйны стандарт вышэйшая адукацыі. Вышэйшая адукацыя. Першая ступень. Спецыяльнасць 1–21 03 01 Гісторыя (па напрамках)». Зацверджаны і ўведзены ў дзеянне пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь 30.08. 2013 № 88;

– «Парадак распрацоўкі і зацвярджэння вучэбных праграм і праграм практыкі для рэалізацыі зместа адукацыйных праграм вышэйшай адукацыі» (зацверджаны Міністрам адукацыі Рэспублікі Беларусь 06.04.2015);

– Пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 29.05.2012 № 53 «Аб зацвярджэнні правіл правядзення атэстацыі студэнтаў, курсантаў, слухачоў пры засваенні зместу адукацыйных праграм вышэйшай адукацыі»;

– Пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 01.09.2011 № 251 «Аб зацвярджэнні Інструкцыі аб парадку ажыццяўлення эксперыментальнай і інавацыйнай дзейнасці ў сферы адукацыі»;

– Рэкамендацыі па рэалізацыі Канцэпцыі аптымізацыі зместу, структуры і аб'ёму сацыяльна-гуманітарных дысцыплін ва ўстановах вышэйшай адукацыі (зацверджаны Міністрам адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 22.05.2014 г.).

У вучэбнай праграме ўлічаны патрабаванні адукацыйнага стандарту вышэйшай адукацыі першай ступені па спецыяльнасці 1–21 03 01 «Гісторыя (па напрамках)»да кампетэнтнасці спецыяліста.

У адпаведнасці з патрабаваннямі да *акадэмічных кампетэнцый* спецыяліст павінен:

– умець прымяняць базавыя навукова-тэарэтычныя веды для рашэння тэарэтычных і практычных задач;

– валодаць сістэмным і параўнаўчым аналізам;

– валодаць даследчыцкімі навыкамі;

– умець працаваць самастойна;

– быць здольным выпрацоўваць новыя ідэі (крэатыўнасць);

– валодаць міждысцыплінарным падыходам пры вырашэнні праблем;

– валодаць навыкамі, звязанымі з выкарыстаннем тэхнічных сродкаў, кіраваннем інфармацыяй і працай з камп'ютарам;

– валодаць навыкамі вуснай і пісьмовай камунікацыі;
– умець вучыцца, павышаць сваю кваліфікацыю на працягу жыцця.

У адпаведнасці з патрабаваннямі да *сацыяльна-асобасных кампетэнцый* спецыяліст павінен:

– валодаць якасцямі грамадзянскасці;
– быць здольным да сацыяльнага ўзаемадзеяння;
– валодаць здольнасцю да міжасабовых камунікацый;
– валодаць навыкамі здаровага ладу жыцця;
– быць здольным да крытыкі і самакрытыкі (крытычнае мысленне);
– умець працаваць у камандзе;
– быць здольным да самастойнага навучання;
– умець фарміраваць асабістыя высновы;
– быць здольным прымяняць атрыманыя веды.

У адпаведнасці з патрабаваннямі да *прафесійных кампетэнцый* спецыяліст павінен:

– планаваць, арганізоўваць і весці вучэбна-метадычную і навукова-метадычную работу;
– абагульняць і распаўсюджаваць перадавы вопыт арганізацыі выхаваўчай работы;
– фарміраваць грамадзянскую пазіцыю, патрыятызм, развіваць эстэтычныя прадстаўленні і высокія маральныя якасці асобы;
– выкарыстоўваць неабходныя метады даследавання, мадыфіцыраваць існуючыя і ствараць новыя метады даследавання, зыходзячы з дакладных задач;
– планаваць, арганізоўваць і ўдасканальваць работу ў працоўных калектывах;
– дыялектычна мысліць і аргументаваць свой пункт гледжання, аналізаваць факты і рабіць прагнозы развіцця падзей;
– аналізаваць гістарычныя і сучасныя праблемы эканамічнага, сацыяльнага, палітычнага і культурнага жыцця грамадства, тэндэнцыі яго ўстойлівага развіцця.
– мець веды, практычны вопыт для кансультавання ў пытаннях вывучэння гісторыі, арганізацыі даследчыцкіх работ і выхаваўчага працэсу ва ўстановах адукацыі, навукі і культуры;
– ацэньваць канкурэнтназдольнасць і эканамічную эфектыўнасць тэхналогій, якія распрацоўваюцца.

Мэта вывучэння дысцыпліны «Гісторыя Беларусі» заключаецца ў набыцці студэнтамі ведаў аб асноўных этапах, з'явах, падзеях і імёнах айчыннай гісторыі; разуменні яе месца ў сістэме сацыяльна-гуманітарных ведаў; у дакладным уяўленні імі ўзаемапранікненняў і ўзаемаўплываў народаў, што адбываліся на сумежжы цывілізацый Захаду і Усходу; у фарміраванні

творчай і гарманічнай, з навукова-гуманістычным светапоглядам, сацыяльна завостранай асобы.

Для рэалізацыі вызначаных мэт прадугледжваецца вырашэнне наступных ***задач***:

– навучыць студэнтаў знаходзіць прычынна-выніковыя сувязі гістарычных працэсаў і падзей;

– прывіць ім навыкі ў вызначэнні фактараў, якія абумовілі змест, характар і асаблівасці рэгіянальнага развіцця;

– сфарміраваць крытычны падыход да аналізу мінулага і правядзення яго сувязі з сучаснасцю;

– садзейнічаць фарміраванню ў выпускніка вышэйшай школы актыўнай грамадзянскай пазіцыі.

«Гісторыя Беларусі» мае сувязь з дысцыплінамі «Гісторыя Расіі і Украіны», «Гісторыя першабытнага грамадства», «Гісторыя старажытнага часу», «Гісторыя сярэдніх вякоў», «Гісторыя новага часу», «Гісторыя навейшага часу», «Гісторыя паўднёвых і заходніх славян». Месца вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя Беларусі» ў сістэме сацыяльна-гуманітарных ведаў вызначаецца прадметам яе вывучэння, якім з'яўляюцца агульнасістэмныя заканамернасці і рэгіянальныя асаблівасці працэсаў дзяржаўна-палітычнага, сацыяльна-эканамічнага, канфесійнага, культурнага і духоўнага развіцця беларускага народа ў кантэксце агульнаеўрапейскай гісторыі.

У выніку вывучэння дысцыпліны студэнт павінен:

ведаць:

– асноўныя тэорыі грамадскага развіцця ў адпаведнасці з фармацыйным і цывілізацыйным падыходамі да разгляду гісторыі Беларусі;

– асноўныя этапы фарміравання беларускага этнасу ў розныя гістарычныя перыяды;

– сутнасныя характарыстыкі еўрапейскага, расійскага, савецкага і сучаснага шляхоў мадэрнізацыі ў сацыяльна-эканамічнай, ідэйна-палітычнай, культурнай і духоўнай сферах;

– асноўныя дасягненні ў развіцці матэрыяльнай і духоўнай культуры, культурна-гістарычную спадчыну беларускага народа;

– асноўныя этапы станаўлення дзяржаўнасці на тэрыторыі Беларусі, беларускай дзяржаўнасці і дзяржаўнага суверэнітэта Рэспублікі Беларусь;

– месца і ролю беларускіх зямель у геапалітычных працэсах у розныя гістарычныя перыяды, месца і ролю суверэннай Рэспублікі Беларусь у працэсах інтэграцыі і глабалізацыі;

умець:

– прымяняць фармацыйны і цывілізацыйны падыходы пры характарыстыцы заканамернасцей і асаблівасцей гістарычнага развіцця беларускага соцыума;

– тлумачыць уплыў розных культурна-цывілізацыйных фактараў на сацыяльна-эканамічнае, дзяржаўна-палітычнае, этнаканфесійнае і культурнае развіццё Беларусі ў розныя гістарычныя перыяды;

– ажыццяўляць параўнальны аналіз рэформ і рэвалюцый у працэсе мадэрнізацыі беларускага грамадства, ацэньваць вынікі дзейнасці савецкай грамадска-палітычнай і сацыяльна-эканамічнай сістэмы ў БССР, вызначаць сутнасныя характарыстыкі сучаснай беларускай мадэлі сацыяльна-эканамічнага развіцця;

– ацэньваць асноўныя дасягненні матэрыяльнай і духоўнай культуры Беларусі ў кантэксце гістарычнага развіцця і выкарыстоўваць культурна-гістарычную спадчыну ў сваёй прафесійнай дзейнасці;

– аналізаваць працэс станаўлення беларускай дзяржаўнасці, афармлення і ўмацавання суверэнітэта Рэспублікі Беларусь у аспекце фарміравання прававой дзяржавы;

– характарызаваць ролю і месца беларускіх зямель у рэгіянальным, цывілізацыйным і геапалітычным развіцці ў розныя гістарычныя перыяды, месца і ролю суверэннай Рэспублікі Беларусь у сучаснай геапалітычнай сітуацыі ва ўмовах інтэграцыі і глабалізацыі;

валодаць:

– навуковай метадалогіяй, асноўнымі падыходамі і прынцыпамі ў вывучэнні гістарычнай літаратуры;

– фармацыйным і цывілізацыйным падыходамі пры характарыстыцы заканамернасцей і асаблівасцей гістарычнага развіцця беларускага соцыума;

– навыкамі і методыкай у вывучэнні і выкладанні гісторыі;

– здольнасцямі самастойнага аналізу гістарычных падзей і іх выкарыстання ў працэсе выкладання.

Структура праграмы грунтуецца на вызначэнні і адборы галоўных паняццяў, ідэй, тэндэнцый, фактаў, дат, імён і іншых элементаў гістарычных ведаў, накіравана на тое, каб раскрыць сутнасныя элементы развіцця эканамічных адносін і важнейшыя рысы ў Беларусі; дэмаграфічную характарыстыку і сацыяльную стратыфікацыю грамадства; асноўныя палітычныя падзеі і іх уплыў на дзяржаўна-прававую эвалюцыю Беларусі; канфесійнае і этнакультурнае развіццё; найкаштоўнейшыя здабыткі духоўнага жыцця народа. У структуры зместу вучэбнай дысцыпліны вылучаюцца ўзбуйненыя дыдактычныя адзінкі (раздзелы). Па кожным вучэбным раздзеле ў адпаведнасці з мэтамі і задачамі па фарміраванню і развіццю ў студэнтаў

прафесіянальных кампетэнцый выкладчыкам (кафедрай) праектуюцца і рэалізуюцца пэўныя лекцыйныя і семінарскія заняткі. Змест вучэбнай праграмы па гісторыі Беларусі дазваляе вывучаць дысцыпліну па праблемнаму і храналагічнаму прынцыпах.

На вывучэнне вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя Беларусі» адводзіцца 526 гадзін, з якіх аўдыторныя заняткі складаюць 334 гадзіны (200 – лекцый і 134 – семінарскіх заняткаў). Рэкамендуемымі формамі бягучай атэстацыі могуць з'яўляцца экзамены і залікі.

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

№ п/п	Назва раздзелаў і тэм	Колькасць гадзін		
		усяго аўдытор ных	З іх	
			Лекцыі	Семіна ры
1.	**Раздзел I. Беларускія землі са старажытнасці да канца XIV ст.**	**36**	**20**	**16**
1.1.	Тэма 1. Уводзіны ў гісторыю Беларусі. Першабытная эпоха на тэрыторыі Беларусі (100 – 35 тыс. гг. да н.э. – VIII ст. н.э.)	12	6	6
1.2	Тэма 2. Раннефеадальныя дзяржаўныя ўтварэнні на беларускіх землях (IX – першая палова XIII ст.)	12	8	4
1.3	Тэма 3. Утварэнне і станаўленне Вялікага Княства Літоўскага (другая палова XIII–XIV ст.)	12	6	6
2.	**Раздзел II. Беларусь у канцы XIV–XVI ст.**	**68**	**42**	**26**
2.1	Тэма 4. Умацаванне Вялікага Княства Літоўскага (канец XIV–XV ст.)	32	18	14
2.2	Тэма 5. Беларусь у XVI ст.	36	24	12
3.	**Раздзел III. Беларусь у XVII–XVIII стст.**	**54**	**32**	**22**
3.1	Тэма 6. Беларусь у XVII – першай палове XVIII ст.	14	8	6
3.2	Тэма 7. Беларусь у другой палове XVIII ст	40	24	16
4.	**Раздзел IV. Беларусь у XIX ст.**	**54**	**32**	**22**
4.1.	Тэма 8. Беларусь у першай палове XIX ст.	24	14	10

4.2.	Тэма 9. Беларусь у другой палове XIX ст.	30	18	12
5.	**Раздзел V. Беларусь у 1900–1939 гг.**	**70**	**44**	**26**
5.1.	Тэма 10. Беларусь у пачатку XX ст.	22	14	8
5.2.	Тэма 11. Беларусь у гады Першай сусветнай вайны. Станаўленне беларускай дзяржаўнасці (1914–1920)	26	14	12
5.3.	Тэма 12. Беларуская ССР у 20–30-я гг. XX ст.	16	12	4
5.4.	Тэма 13. Заходняя Беларусь у складзе Польскай дзяржавы (1921–1939)	6	4	2
6.	**Раздзел VI. Беларусь з 1939 г. да пачатку XXI ст.**	**52**	**30**	**22**
6.1.	Тэма 14. Беларусь у гады Другой сусветнай вайны (1939–1945) і Вялікай Айчыннай вайны (1941–1945)	16	10	6
6.2.	Тэма 15. Беларусь у пасляваенны перыяд (другая палова 40-х – першая палова 50-х гг. XX ст.)	8	4	4
6.3.	Тэма 16. Беларусь у перыяд спроб рэформаў і крызісу адміністрацыйна-каманднай сістэмы (сярэдзіна 50-х – 80-я гг. XX ст.)	12	8	4
6.4.	Тэма 17. Беларусь на сучасным этапе развіцця	16	8	8
	Усяго па дысцыпліне	**334**	**200**	**134**

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

РАЗДЗЕЛ І. БЕЛАРУСКІЯ ЗЕМЛІ СА СТАРАЖЫТНАСЦІ ДА КАНЦА XIV СТ.

Тэма 1. Уводзіны ў гісторыю Беларусі. Першабытная эпоха на тэрыторыі Беларусі (100–35 тыс. гг. да н. э. – VIII ст. н. э.)

Гісторыя Беларусі як навучальная дысцыпліна. Змест і структура курса. Характарыстыка вучэбнай літаратуры.

Асаблівасці гістарычнага шляху беларускага народа. Тэрыторыя і прыродныя ўмовы. Эвалюцыя назваў краю і насельнікаў. Перыядызацыя гісторыі Беларусі. Гісторыя як памяць народа. Важнейшыя крыніцы па гісторыі Беларусі. Навуковыя і вучэбныя выданні крыніц.

Асэнсаванне гістарычнага лёсу беларусаў. Канцэпцыі польскіх і расійскіх гісторыкаў. Зараджэнне і развіццё беларускай нацыянальнай гістарыяграфіі. Вывучэнне гісторыі Беларусі ў савецкай гістарычнай навуцы. Дасягненні замежных вучоных. Сучасны стан беларускай гістарыяграфіі і гістарычнай свядомасці грамадства. Роля гістарычных ведаў у нацыянальна-культурным адраджэнні народа і станаўленні суверэннай дзяржавы – Рэспублікі Беларусь.

Першапачатковае засяленне. Сляды знаходжання першых пасяленцаў, старажытныя стаянкі. Неандэртальцы і краманьёнцы. Умовы жыцця, прылады працы і зброя, асноўныя заняткі. Крэмнездабываючая справа. Мацярынская радавая абшчына як сацыяльная арганізацыя. Плямёны і археалагічныя культуры каменнага веку, меркаванні аб іх этнічнай прыналежнасці. Рэлігійныя вераванні і абрады. Першабытнае мастацтва.

Насельніцтва тэрыторыі Беларусі ў эпоху бронзы і раннім жалезным веку. З'яўленне індаеўрапейцаў, іх балцкая галіна на беларускіх землях. Узаемадзеянне з даіндаеўрапейскім насельніцтвам. Узнікненне і развіццё вытворчых формаў гаспадарання. Плаўка і апрацоўка металаў. Зараджэнне грамадскага падзелу працы. Першапачатковы абмен. Бацькоўскі (патрыярхальны) род. Матэрыяльная і духоўная культура плямён бронзавага і жалезнага вякоў.

Рассяленне славян. Генезіс усходнеславянскіх плямён і шляхі іх рассялення па тэрыторыі Беларусі. Узаемаадносіны з балтамі. Праблема паходжання беларусаў. Далейшае развіццё і індывідуалізацыя вытворчасці. Сельская абшчына («мір»). Паселішчы і гарадзішчы. Разлажэнне першабытнаашчынных

адносін. Узнікненне класавага грамадства. Саюзы плямён («княжанні»). Рэлігія і культура крывічоў, дрыгавічоў і радзімічаў.

Тэма 2. Раннефеадальныя дзяржаўныя ўтварэнні на беларускіх землях (IX – першая палова XIII ст.)

Крыніцы і гістарыяграфія.

Першыя княствы-дзяржавы. Вытокі дзяржаўнасці Беларусі. Узнікненне княстваў. Старажытнабеларускія землі і Кіеўская Русь.

Дзяржаўнасць Полацкай зямлі. Узаемаадносіны Полацка з Кіевам і Ноўгарадам. Рагвалод і Рагнеда. Усталяванне дынастыі Ізяславічаў. Княства пры Брачыславе. Усяслаў Полацкі. Бітва на Нямізе. Барацьба Уладзіміра Манамаха з Усяславам. Значэнне дзейнасці Уладзіміра Манамаха.

Утварэнне Тураўскага княства. Княжанне Святаполка Уладзіміравіча. Адносіны Турава з Кіевам. Паступовае ўзвышэнне Пінска.

Беларускія землі ў Смаленскім, Чарнігаўскім, Кіеўскім, Уладзіміра-Валынскім княствах.

Феадальная раздробленасць. Прычыны і наступствы феадальнай раздробленасці. Княжацкія ўдзелы. Усобіцы.

Драбленне Полацкай зямлі. Узвышэнне Мінска ў час праўлення князя Глеба. Барацьба полацкіх і кіеўскіх князёў. Падзел Тураўскай зямлі, князь Юрый Тураўскі. Княствы ў беларускім Пабужжы і Панямонні, воласці ў Пасожжы.

Арганізацыя кіравання і дзяржаўны лад у землях-княствах. Звычаёвае і пісьмовае права. Пачаткі судаводства.

Сацыяльна-эканамічнае развіццё. Шматукладнасць эканомікі. Стан сельскай гаспадаркі, асноўныя прылады апрацоўкі глебы і вытворчасці сельскагаспадарчых прадуктаў. Узнікненне гарадоў, іх знешні выгляд, колькасць і геаграфічнае размяшчэнне. Гарадское рамяство. Унутраны і знешні гандаль. Дагавор Смаленска, Полацка і Віцебска з Рыгай у 1229 г.

Развіццё феадальных адносін на землях Беларусі. Пашырэнне зямельнай уласнасці свецкіх і царкоўных феадалаў, узмацненне іх улады на месцах. Шляхі закабалення свабодных сялян-абшчыннікаў. Формы феадальнай эксплуатацыі. Сацыяльнае расслаенне грамадства.

Барацьба з крыжацкай агрэсіяй і нашэсцем мангола-татараў. Знешнепалітычнае становішча беларускіх зямель у пачатку XIII ст. Напад нямецкіх феадалаў на Усходнюю Прыбалтыку і Полацкую зямлю. Кукенойскі князь Вячка, герцыкскі князь Усевалад, полацкі князь Уладзімір – арганізатары змагання супраць крыжакоў. Удзел палачан у разгроме шведскіх захопнікаў у бітве на Няве (1240). Роля насельніцтва беларускіх зямель у стрымліванні нямецкага прасоўвання на ўсход у XIII ст. Легендарныя звесткі аб сутыкненнях

з войскамі мангола-татараў на землях Беларусі ў сярэдзіне XIII ст. Бітва каля Магільна. Роля беларускага народа ў барацьбе з мангола-татарамі.

Рэлігія і культура. Перадумовы хрысціянізацыі. Першыя хрысціяне на беларускіх землях. Заснаванне Полацкай і Тураўскай епархій. Праблемы распаўсюджвання новай веры. Дваяверства. Вынікі і значэнне прыняцця хрысціянства.

Вусная народная творчасць. Паданні пра Рагнеду і Усяслава Чарадзея. Узнікненне школ, бібліятэк. Пісьменнасць і навуковыя веды. Перакладная і арыгінальная літаратура. Гістарычная проза. «Троя», «Александрыя». Летапісы. Полацкая асветніца Ефрасіння. Літаратурная дзейнасць Кірылы Тураўскага. Клімент Смаляціч. Аўрамій Смаленскі. Архітэктура. Жывапіс. Прыкладное мастацтва.

Вытокі беларускага этнасу.

Тэма 3. Утварэнне і станаўленне Вялікага Княства Літоўскага (другая палова XIII–XIV ст.)

Асноўныя падыходы да праблемы ўтварэння Вялікага Княства Літоўскага ў гістарыяграфіі. Агляд асноўных крыніц.

Утварэнне Вялікага Княства Літоўскага. Першыя звесткі пра Літву. Аб'яднаўчыя працэсы ў балта-ўсходнеславянскім рэгіёне ў пачатку XIII ст. Уплыў знешнепалітычнай сітуацыі на ўтварэнне дзяржавы ў верхнім і сярэднім Панямонні. Сацыяльна-эканамічныя перадумовы фарміравання ВКЛ. Роля Навагрудка ў заснаванні дзяржавы. Міндоўг і яго палітыка. Княжанне Войшалка, Трайдзеня, Віценя, Гедзіміна і Альгерда. Уключэнне ў склад ВКЛ Полацкага, Віцебскага, Менскага княстваў і падняпроўскіх зямель. Супрацьстаянне з Ордэнам. Давыд Гарадзенскі. Бітва на Сініх Водах. Значэнне Вялікага княства Літоўскага ў гісторыі беларускага народа.

Дзяржаўны лад Вялікага Княства Літоўскага. Сталіцы, герб і мова дзяржаўнага справаводства. Органы дзяржаўнай улады і кіравання. Вялікі князь. Гаспадарская рада. Узнікненне вялікага «вальнага» сойма і сфера яго кампетэнцыі. Вышэйшыя службовыя асобы: маршалак земскі, канцлер, падканцлер, падскарбій земскі, гетманы. Дворныя ўраднікі. Сістэма мясцовага кіраўніцтва дзяржавай: удзельныя князі, ваяводы, кашталяны, старосты і дзяржаўцы. Судовая сістэма і асаблівасці яе існавання ў XIV–XV ст.

Эканамічнае развіццё і сацыяльныя адносіны. Развіццё прадукцыйных сіл у сельскай гаспадарцы. Феадальнае землеўладанне: дзяржаўнае, свецкае і царкоўнае. Магнаты, шляхта, баяры, зямяне. Сялянская гаспадарка і павіннасці сялян, іх юрыдычны стан. «Дымы» і «дворышчы». Вёскі, сёлы і воласці. Мясцовая адміністрацыя.

Гарады і замкі. Склад гарадскога насельніцтва. Рамяство і гандаль. Магдэбургскае права і яго роля ў эканамічным і грамадска-палітычным жыцці гарадоў.

РАЗДЗЕЛ II.
БЕЛАРУСЬ У КАНЦЫ XIV–XVI СТ.

Тэма 4. Умацаванне Вялікага Княства Літоўскага (канец XIV–XV ст.)

Абвастрэнне ўнутраных супярэчнасцей у Вялікім Княстве Літоўскім у канцы XIV ст. Дынастычная барацьба ў 70-я гг. XIV ст. Кейстут, Ягайла, Андрэй Полацкі, Вітаўт. Умовы пагаднення паміж вялікім князем маскоўскім Дзмітрыем Іванавічам Данскім і маці Ягайлы Ульянай Цвярской. Падрыхтоўка, заключэнне, змест і вынікі Крэўскай уніі. Агульназемскі прывілей 1387 г. і яго сутнасць. Пачатак распаўсюджвання каталіцтва ў Беларусі.

Узмацненне палітычных супярэчнасцяў паміж феадаламі каталіцкага і праваслаўнага веравызнанняў. Польска-ліцвінскія канфлікты і практычнае скасаванне Крэўскай уніі. Востраўскае пагадненне.

Княжанне Вітаўта, яго ўнутраная і знешняя палітыка. Ліквідацыя буйных княстваў і ўмацаванне пазіцый цэнтральнай улады. Абласныя прывілеі і іх значэнне. Бітва на рацэ Ворскла і яе значэнне. Пашырэнне агрэсіі нямецкіх феадалаў на ўсход. Чарговае збліжэнне Вялікага Княства Літоўскага з Польскай Каронай. «Вялікая вайна». Разгром крыжакоў пад Грунвальдам. Гарадзельскі прывілей 1413 г. Рэлігійная палітыка Вітаўта.

Барацьба феадальных груповак за ўладу ў 30-я гг. XV ст. і змены ў кіраўніцтве дзяржавай. Прывілеі вялікіх князёў літоўскіх праваслаўнай знаці 1432 і 1434 гг.

Казімір IV і яго палітыка. Абранне Казіміра вялікім князем. Паўстанне «чорных людзей» у Смаленску, хваляванні ў Віцебску, Полацку, на Валыні, Жмудскай зямлі. Агульназемскі прывілей 1447 г. і яго значэнне. Пачатак юрыдычнага афармлення прыгоннага права. «Судзебнік» Казіміра IV 1468 г. Адносіны Вялікага Княства Літоўскага з Польшчай. Усходняя палітыка Казіміра. «Змова князёў» 1480–1481 гг. Спробы аддзялення ад Вялікага Княства Літоўскага часткі беларускіх зямель.

Культура Беларусі ў XIV–XV ст. Этнічныя працэсы на беларускіх землях, складванне адметных рыс беларускага народа (мова, звычаі, традыцыі, характар). Этнічная самасвядомасць. Пытанне аб паходжанні назвы «Белая Русь».

Асаблівасці матэрыяльнай і духоўнай культуры. Дойлідства, жывапіс, скульптура. Кніжная справа. Летапісанне. Арыгінальная і перакладная літаратура.

Тэма 5. Беларусь у XVI ст.

Гістарыяграфія праблемы і асноўныя крыніцы.

Знешняя палітыка і войны Вялікага Княства Літоўскага ў першай палове XVI ст. Адносіны Вялікага Княства Літоўскага з Маскоўскай дзяржавай. Ідэалагічнае абгрунтаванне прэтэнзій Вялікага Княства Маскоўскага на валоданне беларускімі землямі. Войны паміж суседнімі княствамі канца XV – першай паловы XVI ст., іх вынікі. Бітва на Ведрашы, абарона Смаленска, бітва пад Оршай. Паспалітае рушанне (усеагульнае апалчэнне) як аснова вайсковай арганізацыі ВКЛ у XVI ст. Узбраенне войска. Пачатак пераходу ад паспалітага рушання да наёмнага, прафесійнага войска. Набегі крымскіх татар і барацьба з паўднёвым агрэсарам. Бітва пад Клецкам. Мяцеж Міхаіла Глінскага. Асоба М. Глінскага і яго роля ў кіраўніцтве дзяржавай. Аб'ектыўныя і суб'ектыўныя прычыны, мэта выступлення М. Глінскага. Галоўныя падзеі мяцяжу, яго сувязь з маскоўскім дваром. Непасрэдныя і далёкасяжныя вынікі мяцяжу. Мерапрыемствы па ўмацаванні дзяржаўнай абароны ў 40–50-я гг. XVI ст.

Эвалюцыя дзяржаўнага ладу Вялікага Княства Літоўскага. Агульназемскія прывілеі 1492 і 1506 гг. Абмежаванне ўлады вялікага князя і пашырэнне правоў паноў-рады. Увядзенне павятовага сойміка і рэформа вялікага вальнага сойма. Мясцовае кіраванне: ваяводскі, павятовы, гарадскі і валасны ўзроўні. Адметныя рысы мясцовага кіравання ў Полацкай і Віцебскай землях. Суды і заканадаўства. Статуты Вялікага Княства Літоўскага 1529, 1566 і 1588 гг. Судовая рэформа. Галоўны Трыбунал Вялікага Княства Літоўскага.

Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел Вялікага Княства Літоўскага. Утварэнне першых ваяводстваў. Колькасць і прыкладныя межы. Віленскі сойм 1565–1566 гг. і яго рашэнні. Адміністрацыйна-тэрытарыяльная і вайсковая рэформы. Адміністрацыйныя функцыі ваяводскіх і павятовых цэнтраў (гаспадарчыя, вайсковыя, судовыя).

Змены ва ўнутрыпалітычным жыцці дзяржавы ў 20–60-я гг. XVI ст. Пераўтварэнне шляхты ў карпаратыўнае саслоўе і вылучэнне шляхецкай палітычнай праграмы. Палітыка верацярпімасці ў практыцы палітычнага жыцця ВКЛ. Афіцыйная адмена Гарадзельскага прывілея. Супярэчнасці паміж магнатэрыяй і асноўнай часткай шляхецкага саслоўя ў барацьбе за шляхецкія вольнасці. Рэформы сярэдзіны 60-х гг. XVI ст. і Статут 1566 г. як вынік рэалізацыі шляхецкай палітычнай праграмы.

Лівонская вайна. Прычыны Лівонскай вайны і расклад сіл перад яе пачаткам. Пачатак баявых дзеянняў і ўступленне ў вайну Вялікага Княства Літоўскага. Захоп маскоўскім войскам Полацка. Бітва на р. Ула. Вызваленне Полацка. Заключны этап вайны і яе вынікі.

Люблінская унія 1569 г. Унутры- і знешнепалітычныя прычыны аб'яднання ВКЛ з Польшчай. Падрыхтоўка Люблінскага сойма. Дамаганні шляхты і пазіцыя магнатаў у адносінах да новай уніі. Пачатак работы Люблінскага сойма, спрэчкі аб умовах уніі. Далучэнне да Польшчы Падляшша, Валыні, Падолля і Кіеўшчыны. Падпісанне акта аб утварэнні Рэчы Паспалітай, яго змест і значэнне.

Барацьба за захаванне самастойнасці ВКЛ. Незадаволенасць пануючага саслоўя ВКЛ вынікамі уніі з Польшчай. Антыпольскія настроі і барацьба за «старыну». Захаванне агульнадзяржаўных соймаў ВКЛ. «Генрыхавы артыкулы». Стэфан Баторый, яго ўнутраная і знешняя палітыка. Распрацоўка і прыняцце Статута 1588 г. Дзейнасць брацтваў. Л. Сапега. Інтэрвенцыя Рэчы Паспалітай у Маскоўскую дзяржаву ў пачатку XVII ст. Барацьба за Смаленск у 30-я гг. XVII ст.

Гарадское жыццё на беларускіх землях. Колькасны рост гарадоў і гарадскога насельніцтва. Знешні воблік і функцыі гарадоў. Унутраная арганізацыя гарадскога жыцця. Супярэчнасці паміж гарадамі і буйнымі землеўладальнікамі. Сацыяльныя ўнутрыгарадскія канфлікты. Цэхавая арганізацыя працы гарадскіх рамеснікаў. Унутраны і знешні гандаль беларускіх гарадоў.

Усталяванне фальваркава-паншчыннай сістэмы і прыгонніцтва ў Беларусі. Феадальнае землеўладанне. Адлучэнне земляроба ад зямельнай уласнасці. З'яўленне і распаўсюджванне фальваркаў. Аграрная рэформа сярэдзіны XVI ст. «Валочная памера» і яе сутнасць. Тыпы, віды і нормы павіннаснага абкладання сялян. Сяляне цяглыя, асадныя, агароднікі, слугі. Працэс запрыгоньвання сялян. Асноўныя формы антыфеадальнага пратэсту сялян.

Царква і рэлігія ў Беларусі. Прывілеяванае становішча каталіцкай царквы ў ВКЛ. Паступовы крызіс праваслаў'я. Рэфармацыйны рух. Пачатак Рэфармацыі ў Беларусі. Лютэранства і кальвінізм. Антытрынітарызм і сацыніянства. Дзеячы Рэфармацыі (Мікалай Радзівіл Чорны, С. Будны, В. Цяпінскі). Контррэфармацыя. Езуіты і іх дзейнасць у Беларусі. Ідэя царкоўнай уніі. Каляндарная рэформа і яе сутнасць. Прыхільнікі і праціўнікі уніі. Берасцейскі царкоўны сабор, прыняцце уніяцтва і яго сутнасць. Барацьба вакол уніяцкага пытання ў канцы XVI – першай палове XVII ст.

Беларускае Адраджэнне. Сувязь беларускага Адраджэння з заходнееўрапейскім. Гуманізм. Філасофскія ідэалы і погляды на жыццё

Ф. Скарыны. Дзеячы Адраджэння: М. Гусоўскі, Я. Вісліцкі, Л. Сапега. Кнігадрукаванне. Выданні Ф. Скарыны. І. Фёдараў і П. Мсціславец. Сістэма адукацыі ў ВКЛ. Свецкая і царкоўная літаратура. Летапісы і мемуары. Грамадска-палітычная і філасофская думка.

РАЗДЗЕЛ III.
БЕЛАРУСЬ У XVII–XVIII ст.

Тэма 6. Беларусь у XVII – першай палове XVIII ст.

Гістарыяграфія і асноўныя крыніцы па праблеме.

Беларускія землі ў складзе Рэчы Паспалітай у першай палове XVII ст. Эканамічнае развіццё. Стан сельскай гаспадаркі, рамяства і гандлю. Гарадскія паўстанні канца XVI – першай трэці XVII ст. Абвастрэнне ўнутрыпалітычнай сітуацыі ў сувязі з увядзеннем Брэстскай царкоўнай уніі. Антыўніяцкія хваляванні. Вайна Рэчы Паспалітай са Швецыяй 1600–1629 гг. і яе ўплыў на ВКЛ. Беларускія землі ў час войн Рэчы Паспалітай з Расіяй.

Казацка-сялянская вайна 1648–1651 гг. Яе прычыны, характар і асаблівасці. Паўстанне на чале з Б. Хмяльніцкім на Украіне і яго ўплыў на разгортванне антыфеадальнага руху на паўднёва-ўсходніх землях Беларусі. Казацкія загоны і іх кіраўнікі. Грамадска-саслоўны склад паўстанцаў. Баявыя дзеянні ў 1648–1649 гг. пад Пінскам, Мазыром і Бабруйскам. Бітва пад Лоевам. Вынікі казацка-сялянскай вайны.

Вайна Рэчы Паспалітай з Расіяй 1654–1667 гг. Прычыны і пачатак вайны. Ход і характар баявых дзеянняў. Наступ расійскіх войскаў у ВКЛ у 1654–1655 гг. Абарона Смаленска, Віцебска, Мсціслава. Захоп Вільні. Перамір'е ў Нямежы. Палітыка царскіх улад у Беларусі. Пазіцыя шляхты і магнатаў ВКЛ. Антыфеадальныя выступленні сялян і гараджан.

Умяшанне ў канфлікт Швецыі. Спробы разрыву уніі Вялікага Княства Літоўскага з Польскім каралеўствам. Палітычная і вайсковая дзейнасць гетмана Я. Радзівіла. Кейданская унія.

Ваенныя дзеянні 1658–1666 гг. Вызваленне Вільні. Паўстанне ў Магілёве. Андрусаўскае перамір'е. Вынікі вайны для Беларусі. Умовы «вечнага міру» 1686 г. з Расіяй.

Эканамічнае становішча і сацыяльныя супярэчнасці. Эканамічны заняпад і яго прычыны. Фінансавы крызіс. Магнацкае землеўладанне. Сялянская і панская гаспадарка. Беларускія гарады і мястэчкі. Рамяство і гандаль.

Эвалюцыя феадальнай рэнты. Дзяржаўныя падаткі. Абвастрэнне сацыяльных супярэчнасцяў у гарадах. Сялянскія хваляванні ў Крычаўскім старостве і на Каменшчыне.

Дзяржаўна-палітычны крызіс. Арганізацыя ўлады і кіравання ў ВКЛ. Аслабленне ўлады манарха. Адсутнасць эфектыўнай цэнтральнай выканаўчай улады ў дзяржаве. Недзеяздольнасць вальных соймаў. Ваяводскія і павятовыя соймікі. Сацыяльна-палітычнае дамінаванне магнатаў. Становішча дробнай і сярэдняй шляхты.

Узмацненне феадальнай анархіі. Саперніцтва паміж ВКЛ і Каронай. Грамадзянская вайна 1696–1700 гг. у ВКЛ. Праграма «каэквацыі правоў» ліцвінскай і польскай шляхты. Бітва пад Алькенікамі. Віленская пастанова. Чарговая спроба разрыву уніі ВКЛ з Каралеўствам Польскім.

Рэлігійныя праблемы ў дзяржаве. Замацаванне верхавенства каталіцкага касцёла. Поспехі уніяцтва. Становішча пратэстантаў і праваслаўных. Яўрэі і мусульмане ў Беларусі.

Паўночная вайна ў Беларусі. Міжнародныя адносіны ў Еўропе напярэдадні вайны. Прычыны і пачатак Паўночнай вайны. Асаблівасці ўступлення ў яе Вялікага Княства Літоўскага. Дамовы антысапегаўскай кааліцыі з Пятром І. Ход баявых дзеянняў. Паводзіны іншаземных войскаў. Адносіны насельніцтва да ваюючых бакоў.

Абвяшчэнне манархам Станіслава Ляшчынскага. Дэтранізацыя Аўгуста ІІ. Сандамірска-Віленская канфедэрацыя. Рашэнні «нямога» сейма. Узмацненне расійскіх уплываў ва ўнутранай і знешняй палітыцы.

Вынікі вайны для Беларусі.

Культура. Гістарычныя ўмовы развіцця культуры беларускага народа. Прычыны ўзмацнення паланізацыі феадальнай вярхушкі і яе вынікі. Пераход справаводства ў ВКЛ на польскую мову.

Стан школьнай асветы і выхавання. Езуіцкія калегіумы. Віленская акадэмія і яе роля ў распаўсюджванні навуковых ведаў. «Вялікае мастацтва артылерыі» К. Семяновіча. Развіццё фальклору. Тэатр. Інтэрмедыі. Батлейка. Свецкая і духоўная літаратура. Кнігадрукаванне. Грамадска-палітычная думка. С. і Л. Зізаніі, Л. Карповіч, І. Пацей, П. Скарга, М. Сматрыцкі, А. Філіповіч. Горадабудаўніцтва і архітэктура. Выяўленчае мастацтва. Культура Беларусі ў кантэксце славянскай і еўрапейскай культур. С. Полацкі і яго дзейнасць. А. Белабоцкі, К. Лышчынскі, І. Капіевіч, С. Шчука і планы сацыяльна-палітычных рэформ.

Архітэктура, скульптура і жывапіс. Барока. Развіццё прыкладнога мастацтва.

Тэма 7. Беларусь у другой палове XVIII ст.

Сацыяльна-эканамічнае развіццё. Нармалізацыя эканамічнага развіцця пасля ваенных разбурэнняў. Аднаўленне сельскай і гарадской гаспадаркі. Рост насельніцтва. Развіццё шляхоў зносін.

Паглыбленне крызісу феадальнага спосабу вытворчасці. Панская гаспадарка і спробы яе рацыяналізацыі. Рэфарматарская дзейнасць А. Тызенгаўза, Я. Храптовіча. Сялянская гаспадарка і катэгорыі сялян. Вотчынныя мануфактуры. Развіццё ўнутранага і знешняга гандлю. Становішча гарадоў. Характар і вынікі эканамічнага ажыўлення.

Стан гарадскога і вясковага насельніцтва. Антыфеадальныя выступленні беларускага сялянства ў другой палове XVIII ст.

Спробы дзяржаўных рэформ. Першы падзел Рэчы Паспалітай. Паглыбленне дзяржаўна-палітычнага крызісу. Праекты рэформы Чартарыйскіх («фаміліі»). Змены ў ладзе і кіраванні на пачатку праўлення Станіслава Аўгуста Панятоўскага. Рашэнні сеймаў 1764 і 1766 гг. Умяшанне замежных дзяржаў ва ўнутраныя справы. Дысідэнцкае пытанне. Сейм 1767–1768 гг. Кардынальныя правы. Барская канфедэрацыя ў ВКЛ (1768–1771).

Роля Прусіі, Аўстрыі і Расіі ў першым падзеле Рэчы Паспалітай. Рашэнні сейма 1773 г. Апазіцыя на сейме на чале з Т. Рэйтанам, С. Корсакам і С. Багушэвічам. Усталяванне Пастаяннай Рады. Арганізацыя Адукацыйнай камісіі. Далучэнне ўсходняй часткі Беларусі да Расійскай імперыі.

Чатырохгадовы (Вялікі) Сейм. Другі падзел Рэчы Паспалітай. Грамадска-палітычныя супярэчнасці. Кодэкс А. Замойскага. Спыненне рэформ і расійская гарантыя. Складванне шляхецка-буржуазнага блоку. Склікание і рэформы Чатырохгадовага сейма. Павелічэнне войска. Ліквідацыя Пастаяннай Рады і разрыў саюза з Расійскай імперыяй. Рэформа мясцовага шляхецкага самакіравання. Змены ў становішчы мяшчан. Пінская кангрэгацыя. Канстытуцыя 3 мая 1791 г. Статус ВКЛ. Барацьба ўнутраных і знешніх сіл супраць Канстытуцыі. Таргавіцкая канфедэрацыя. Рашэнні Гарадзенскага сейма 1793 г. Другі падзел дзяржавы і далучэнне цэнтральнай часткі Беларусі да Расійскай імперыі.

Паўстанне 1794 г. Трэці падзел Рэчы Паспалітай. Прычыны, падрыхтоўка і пачатак паўстання. Уплывы французскай буржуазнай рэвалюцыі. «Віленскія якабінцы». Грамадска-палітычныя погляды Т. Касцюшкі, Я. Ясінскага, Т. Ваўжэцкага. Перамога паўстання ў Вільні. Асаблівасці паўстання ў Беларусі. Ход баявых дзеянняў. Бітвы пад Палянамі, Соламі, Крупчыцамі. Партызанска-дыверсійныя рэйды М.К. Агінскага і С. Грабоўскага. Адносіны да паўстання сялян. Паланецкі універсал. Палітыка расійскага ўрада. Вайсковыя аперацыі царскіх войскаў. Значэнне і прычыны паражэння паўстання.

Трэці падзел Рэчы Паспалітай і далучэнне да Расійскай імперыі заходняй часткі Беларусі. Прычыны ліквідацыі Рэчы Паспалітай.

Беларускія землі пасля падзелаў Рэчы Паспалітай (1772–1801 гг.). Увядзенне новага адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу і арганізацыя кіравання. Судаводства. Змены ў сельскай гаспадарцы, прамысловасці, унутраным і знешнім гандлі. Паштовыя дарогі. Стан гарадоў.

Прывядзенне да прысягі і афармленне сацыяльнага статусу насельніцтва. Правы і прывілеі пануючага саслоўя. Падаткі і павіннасці. Насаджэнне рускага дваранскага землеўладання. Нацыянальна-рэлігійная палітыка расійскага ўраду.

Культура. Асветніцтва. Своеасаблівасць і супярэчлівасць эпохі асветніцтва ў Беларусі. Дзейнасць Адукацыйнай Камісіі. Галоўная школа Вялікага Княства Літоўскага (Віленская Акадэмія). Гарадзенская медыцынская школа. Дасягненні ў прыродазнаўчых навуках. М. Пачобут-Адляніцкі, Ж. Жылібер.

Ідэі асветніцтва ў літаратуры і грамадскай думцы. С. Майман, К. Нарбут, І. Яленскі, С. Шадурскі, М. Карповіч. Фізіякраты. Мецэнацтва. Тэатр. Музычнае мастацтва. «Камедыі» К. Марашэўскага і М. Цяперскага. Друк, першыя газеты.

Архітэктура і жывапіс. Барока. Класіцызм. Палацава-сядзібныя забудовы.

РАЗДЗЕЛ IV.
БЕЛАРУСЬ У XIX СТ.

Тэма 8. Беларусь у першай палове XIX ст.

Новы перыяд у гісторыі Беларусі, яго асноўныя рысы. Перыядызацыя. Айчынная і замежная гістарыяграфія. Крыніцы. Іх класіфікацыя.

Тэрыторыя і насельніцтва. Адміністрацыйны падзел. Прыродныя рэсурсы. Уплыў геаграфічнага і дэмаграфічнага фактараў на сацыяльнае і эканамічнае развіццё. Сацыяльная і нацыянальна-рэлігійная структура насельніцтва. Яе асаблівасці. Катэгорыі сялян. Становішча і склад гарадскога насельніцтва.

Сацыяльна-эканамічнае развіццё на зыходзе прыгонніцтва. Разлажэнне феадальна-прыгонніцкага ладу і фарміраванне капіталістычных адносін. Развіццё таварнай вытворчасці ў сельскай гаспадарцы. Пачатак яе спецыялізацыі. Новыя з'явы ў агратэхніцы. Прамысловая дзейнасць сялянства, узровень яго дыферэнцыяцыі.

Крызіс феадальна-прыгонніцкай сістэмы. Спробы яе рацыяналізацыі. Узмацненне феадальнай эксплуатацыі сялянства. Хваляванні сялян дзяржаўных і прыватнаўласніцкіх маёнткаў, іх антыпрыгонніцкая накіраванасць.

Структура і формы арганізацыі прамысловай вытворчасці. Вотчынныя і купецкія мануфактуры. Пачатак прамысловага перавароту. Рост выкарыстання

наёмнай працы. Будаўніцтва дарог і каналаў. Гандаль. Кірмашы. Узрастанне ролі гарадоў і мястэчкаў.

Вайна 1812 г. і Беларусь. Расійска-французскія адносіны і палітычная сітуацыя ў заходніх губернях напярэдадні вайны. Перадача Расіі Беластоцкай вобласці. Праект адраджэння Вялікага Княства Літоўскага.

Ваенныя дзеянні на тэрыторыі Беларусі летам 1812 г. Палітыка французскіх улад. Дзейнасць Часовай камісіі ўрада Вялікага Княства Літоўскага. Адносіны шляхты да Напалеона. Пазіцыі сялянства. Партызанскі рух. Удзел насельніцтва Беларусі ў баявых дзеяннях. Разгром французскіх войскаў на Бярэзіне. Вынікі вайны для Беларусі.

Урадавая палітыка. «Польскае пытанне» і ўрадавая палітыка. Эвалюцыя саслоўнай палітыкі. Ваенныя пасяленні. Актуалізацыя сялянскага пытання ў другой чвэрці XIX ст. Люстрацыя дзяржаўных маёнткаў. Інвентарная рэформа. Канфесіянальная палітыка. Полацкі царкоўны Сабор і яго вынікі. Змяненні палітыкі ў галіне асветы. Заканадаўства. Камітэт па справах заходніх губерняў і яго дзейнасць. Русіфікацыя і яе сутнасць.

Светапогляд рамантызму і грамадска-палітычнае жыццё. «Вясна народаў» і ажыўленне грамадска-палітычнага руху. Характар і сацыяльна-саслоўны склад яго ўдзельнікаў. Грамадска-палітычнае жыццё і яго накірункі. Фізіякраты. Масонства. Тайныя таварыствы вучнёўскай моладзі і іх дзейнасць. Дзекабрысты. Беларусь у планах дзекабрыстаў. Бабруйскі план паўстання. «Таварыства ваенных сяброў». Выступленне дзекабрыстаў у Літоўскім корпусе і ў Бабруйскай крэпасці. Разгром тайных таварыстваў.

Шляхецкае паўстанне 1830–1831 гг. Яго мэты і праграма дзеянняў. Віленскі цэнтральны паўстанцкі камітэт. Развіццё паўстання ў заходніх і паўднёвых раёнах Беларусі. Мабілізацыя сялян і мяшчан. Бітва за Вільню. Падаўленне паўстання. Вынікі падзей 1831 г. Ліцвінскі патрыятызм сярод мясцовай шляхты.

Уплыў рэвалюцыйных падзей у Заходняй Еўропе на грамадска-палітычны рух у Беларусі. «Экспедыцыя Валовіча». «Дэмакратычнае таварыства». Ф. Савіч. «Саюз свабодных братоў». Зараджэнне беларускага нацыянальна-культурнага руху.

«Заходнерусізм» і яго прадстаўнікі: мітрапаліт літоўскі І. Сямашка, І. Грыгаровіч і інш.

Культура. Ад асветніцтва да рамантызму. Новае ў культуры: рацыяналізм і дэмакратызацыя. Сацыяльная структура культуры: магнацкая, памесна-дваранская культура сярэдняй і дробнай шляхты. Культура мяшчан і насельніцтва гарадоў і мястэчак. Сялянская культура. Культурныя цэнтры Беларусі.

Асвета. Фарміраванне сістэмы свецкай і духоўнай адукацыі. Віленская навучальная акруга. Віленскі універсітэт. Полацкая езуіцкая акадэмія. Гімназіі. Павятовыя вучылішчы. Царкоўнапрыходскія і парафіяльныя школы. Змены ў сістэме адукацыі. Беларуская навучальная акруга. Віцебская настаўніцкая семінарыя. Ваеннае і прафесійнае навучанне. Горы-Горацкі земляробчы інстытут. Духоўная адукацыя. Узнікненне яўрэйскіх навучальных устаноў.

Навука. Зараджэнне і развіццё археаграфіі, крыніцазнаўства, славяназнаўства, беларусазнаўства, этнаграфіі і археалогіі. З. Даленга-Хадакоўскі, М. Баброўскі, І. Даніловіч, К. і Я. Тышкевічы і інш. Прыродазнаўчыя веды: батаніка, біялогія, фізіялогія, хімія.

Станаўленне новай беларускай мовы і літаратуры. Рамантызм: А. Міцкевіч, Я. Чачот, У. Сыракомля, Я. Баршчэўскі. Пераход да рэалізму. В. Дунін-Марцінкевіч. Ананімная паэзія.

Мастацтва. Тэатр. Музыка. А. Абрамовіч, М. Агінскі, Д. Стэфановіч, Ф. Міладоўскі, С. Манюшка.

Архітэктура і горадабудаўніцтва. Палацава-сядзібнае будаўніцтва. Класіцызм. Неаготыка. Жывапіс. Віленская школа жывапісу. Я. Дамель, І. Аляшкевіч, В. Ваньковіч, І. Хруцкі, В. Дмахоўскі. Графіка. Скульптура.

Уклад выхадцаў з Беларусі ў развіццё навукі і культуры іншых народаў. Выспяванне беларускай нацыянальнай ідэі.

Тэма 9. Беларусь у другой палове XIX ст.

Асноўныя напрамкі і вынікі навуковых даследаванняў. Перспектывы далейшага вывучэння. Класіфікацыя крыніц і іх асноўныя віды. Масавыя статыстычныя даныя. Апублікаваныя матэрыялы перапісу насельніцтва Расійскай імперыі 1897 г.

Мадэрнізацыйныя працэсы ў Беларусі. Мадэрнізацыя, яе сутнасць, этапы, характэрныя і спецыфічныя рысы яе эвалюцыі ў Беларусі. Фарміраванне сацыяльнай структуры буржуазнага грамадства, незавершанасць гэтага працэсу ў Беларусі. Мадэрнізацыя і працэсы індустрыялізацыі, урбанізацыі, станаўлення нацыі, змены ў менталітэце беларускага грамадства.

Адмена прыгоннага права. Наспяванне неабходнасці падрыхтоўкі сялянскай рэформы, яе прычыны. Арганізаваная ініцыятыва інвентарных камітэтаў Віленскай, Гродзенскай і Ковенскай губерняў па вызваленні сялян. Рэскрыпт У. І. Назімаву. Маніфест і «Палажэнні» 19 лютага 1861 г. Спецыфіка мясцовых «Палажэнняў» для Мінскай, Гродзенскай і Віленскай губерняў. Выкупная аперацыя. Устаўныя граматы і выкупныя акты. Правы сялян. Змены ў рэалізацыі рэформы, звязаныя з паўстаннем 1863 г. Рэформы аграрных

адносін дзяржаўных сялян і ўпарадкаванне іншых катэгорый сельскага насельніцтва. Вынікі і значэнне аграрных рэформ.

Буржуазныя рэформы 60–70-х гг. ХІХ ст. Ваенная, школьная, цэнзурная, судовая, гарадскога самакіравання рэформы, іх прычыны, сутнасць і асаблівасці рэалізацыі ў Беларусі. Значэнне рэформ. Контррэформы і іх вынікі. Увядзенне інстытута земскіх начальнікаў.

Урадавая палітыка. Асаблівасці эканамічнай і саслоўнай палітыкі ў Беларусі. Абмежаванні ў дачыненні да палякаў, беларусаў-католікаў. Заканадаўства ў адносінах да яўрэяў. Пашырэнне рускага землеўладання. Сервітутнае пытанне. Рэформы ў сістэме падаткаў і павіннасцей.

Змены ва ўрадавай палітыцы ў Беларусі па нацыянальным і рэлігійным пытаннях. Умацаванне «традыцыяналісцкіх» пачаткаў ва ўрадавай палітыцы Беларусі. Русіфікацыя Беларусі.

Сельская гаспадарка. Памешчыцкае і сялянскае землеўладанне. Асаблівасці буржуазнай эвалюцыі сельскай гаспадаркі Беларусі. Аграрны крызіс 80-х гг. ХІХ ст. і яго ўплыў на рыначную спецыялізацыю сельскай гаспадаркі. Малочная і мясная жывёлагадоўля. Вытворчасць тэхнічных культур. Вінакурэнне. Скарачэнне дваранскага землеўладання і рост бессаслоўнай зямельнай уласнасці. Становішча сялян. Сацыяльныя працэсы сярод сялянства. Фарміраванне аграрнай буржуазіі. Адыходныя промыслы. Міграцыі сялянства. Сельская грамада, рэгіянальныя асаблівасці яе функцыяніравання ў Беларусі.

Прамысловасць і гарады. Спецыялізацыя беларускай прамысловасці, яе галіновая структура. Спецыфічныя рысы тэрытарыяльнага размяшчэння прамысловых прадпрыемстваў. Асаблівасці прамысловай рэвалюцыі ў Беларусі. Удзельная вага дробнай вытворчасці. Рост гарадоў і іх добраўпарадкаванне. Асаблівасці ўрадавай палітыкі ў дачыненні горадаўтварэння. Мястэчкі. Фарміраванне гандлёва-прамысловай буржуазіі. Колькасць, склад, становішча рабочых.

Транспарт, гандаль, крэдыт. Будаўніцтва чыгунак. Важнейшыя чыгуначныя лініі ў Беларусі; іх уплыў на развіццё сельскай гаспадаркі, прамысловасці, гарадоў і гандлю. Рачны транспарт. Фарміраванне фінансава-крэдытнай сістэмы. Дзейнасць у Беларусі аддзяленняў Дзяржаўнага, Сялянскага, Дваранскага і іншых банкаў. Таварыствы ўзаемнага крэдыту. Скарачэнне кірмашоў і развіццё магазінна-крамнага гандлю. Фарміраванне на тэрыторыі Беларусі адзінага эканамічнага рэгіёна.

Паўстанне 1863 г. Прычыны паўстання. Актывізацыя грамадскага жыцця напярэдадні паўстання. Варшаўскі нацыянальны і Літоўскі правінцыяльны камітэты. «Чырвоныя» і «белыя»: З. Серакоўскі, Л. Звяждоўскі, В. Урублеўскі, Ф. Ражанскі і інш. К. Каліноўскі і яго дзейнасць. «Мужыцкая праўда». Пачатак паўстання. Маніфест Часовага правінцыяльнага ўрада Літвы і Беларусі.

Арганізацыя паўстанцкіх атрадаў і іх дзейнасць на тэрыторыі Беларусі. Тактыка «белых». Аддзел кіравання правінцыямі Літвы. Я. Гейштар. Меры царскай адміністрацыі ў сувязі з паўстаннем. М. Мураўёў. Спад паўстанцкага руху. Утварэнне «Літоўска-Беларускага чырвонага жонду». Падаўленне паўстання. «Лісты з-пад шыбеніцы» К. Каліноўскага. Характар і прычыны паражэння паўстання.

Грамадска-палітычнае жыццё. Грамадская думка: асноўныя плыні і іх эвалюцыя. Ідэалогія манархізму ў Беларусі. «Заходнерусізм» і яго плыні. М. Каяловіч. Станаўленне ліберальнай думкі. Варшаўскі пазітывізм. «Минский листок». Рэвалюцыйна-дэмакратычная думка. Вытокі ідэалогіі беларускага нацыянальнага руху. Ф. Багушэвіч. К. Каліноўскі. Польскі і яўрэйскі нацыянальныя рухі і іх ідэалогія.

Вытокі і сутнасць народніцтва. Першыя народніцкія гурткі пачатку 1870-х гг. і іх дзейнасць. Народніцкія гурткі другой паловы 1870-х гг. Спробы прапаганды сярод сялян і рабочых. Дзейнасць «Народнай волі». Выхадцы з Беларусі ў народніцкіх арганізацыях Расіі. І. Грынявіцкі, М. Судзілоўскі, С. Кавалік, Р. Ісаеў і інш. Народніцкія арганізацыі ў Беларусі ў першай палове 1880-х гг. Спробы аб'яднання. Група «Гоман» і яе погляды на развіццё Беларусі. Народнікі Беларусі і беларускі нацыянальны рух. Ліберальныя народнікі. Адраджэнне рэвалюцыйнага народніцтва ў канцы 1890-х гг.

Эвалюцыя рабочага руху. Распаўсюджванне марксізму. Э. Абрамовіч, І. Гурвіч, С. Трусевіч, Я. Спонцы, В. Сяліцкі, А. Крэмер. Дзейнасць сацыял-дэмакратыі Польшчы і Літвы. Літоўская сацыял-дэмакратычная партыя (ЛСДП). Польская сацыялістычная партыя (ППС). Усеагульны яўрэйскі рабочы саюз (Бунд). «Рабочая партыя палітычнага вызвалення Расіі». I з'езд РСДРП. Стварэнне Сацыял-дэмакратыі Каралеўства Польскага і Літвы (СДКПіЛ). Асаблівасці сацыял-дэмакратычнага руху ў Беларусі.

Фарміраванне беларускай нацыі. Этнічная эмансіпацыя еўрапейскіх народаў у XIX ст. Умовы фарміравання беларускай нацыі. Этнічная тэрыторыя беларусаў, нацыянальны склад насельніцтва. Сацыяльна-класавыя асаблівасці станаўлення беларускай нацыі. Фарміраванне агульных нацыянальных прыкмет. Этнічная і нацыянальная самасвядомасць. Станаўленне беларускай літаратурнай мовы. Самавызначэнне беларускага нацыянальнага руху.

Культура Беларусі ў 60–90-я гг. XIX ст. Асноўныя стылі і накірункі ў развіцці культуры. Асвета. Палітыка ўрада ў галіне школьнай справы. Пачатковая і сярэдняя адукацыя. Тыпы і колькасць школ. Прафесійна-тэхнічная адукацыя. Настаўніцкія семінарыі. Развіццё прыродазнаўчых навук. Вывучэнне этнаграфіі, гісторыі і культуры Беларусі. А. Кіркор, П. Шэйн, І. Насовіч, Е. Раманаў, М. Каяловіч і інш. Публікацыя гістарычных крыніц і помнікаў духоўнай культуры. Развіццё мастацкай літаратуры. Творчасць Ф. Багушэвіча,

А. Гурыновіча, Я. Лучыны, К. Каганца і інш. Рост легальных публікацый на беларускай мове ў 1890-я гг. Быт і матэрыяльная культура, звычаі, абрады, нормы маралі народаў Беларусі. Развіццё перыядачнага друку. «Минский листок».

Тэатр і музыка. Архітэктура і горадабудаўніцтва. Змяненне выгляду беларускіх гарадоў. Эклектыка. Жывапіс. Гістарычны і бытавы жанры: К. Альхімовіч, Д. Баркоўскі. Пейзаж, партрэт. Н. Сілівановіч, Б. Русецкі, А. Ромер, А. Гараўскі. Графіка. Творчасць А. Андрыёлі, Ф. Дмахоўскага, Н. Орды.

РАЗДЗЕЛ V. БЕЛАРУСЬ У 1900–1939 ГГ.

Тэма 10. Беларусь у пачатку XX ст.

Агляд навуковай і вучэбнай літаратуры, гістарычных крыніц па перыядзе.

Беларусь на мяжы XIX–XX ст. Сацыяльны і нацыянальны склад насельніцтва Беларусі ў пачатку XX ст.; эканамічная і нацыянальная палітыка ўрада ў Беларусі.

Развіццё капіталізму ў сельскай гаспадарцы. Структура землеўладання, яе асаблівасці ў Беларусі. Спецыялізацыя сельскагаспадарчай вытворчасці, агратэхніка. Феадальна-прыгонніцкія перажыткі ў беларускай вёсцы, сацыяльная дыферэнцыяцыя сялянства. Аграрная перанаселенасць, міграцыя вясковага насельніцтва. Сялянскія хваляванні.

Стан і развіццё прамысловасці, яе структура і спецыялізацыя. Прамысловы крызіс у Беларусі 1900–1903 гг. Рост акцыянернага капіталу, банкі Беларусі. Пранікненне замежнага капіталу ў эканоміку Беларусі. Транспарт і гандаль. Рост гарадоў. Павелічэнне колькасці рабочага класа, яго нацыянальны і сацыяльны склад. Становішча рабочага класа. Станаўленне буржуазіі.

Грамадска-палітычнае жыццё Беларусі. Рабочы рух, з’яўленне палітычных партый і арганізацый. Паліцэйскі сацыялізм. Яўрэйская незалежная рабочая партыя. Сацыял-дэмакратычныя арганізацыі. Арганізацыі сацыялістаў-рэвалюцыянераў, Польскай сацыялістычнай партыі на Літве. Бунд. Сіяніцкі рух. Польскі і яўрэйскі нацыянальныя рухі. Утварэнне і дзейнасць Беларускай сацыялістычнай грамады.

Рэвалюцыйныя падзеі 1905–1907 гг. у Беларусі. Абвастрэнне сацыяльных і нацыянальных супярэчнасцяў. Пачатак рэвалюцыі. Уздым выступленняў рабочых, сялян і салдат у студзені – верасні 1905 г. Кастрычніцкая палітычная стачка ў гарадах і мястэчках Беларусі. Маніфест 17 кастрычніка 1905 г. і рэпрэсіі самадзяржаўя. Курлоўскі расстрэл у Мінску. Снежаньскія падзеі ў Беларусі. Дыферэнцыяцыя грамадска-палітычных сіл. Кансерватыўныя партыі і

саюзы, ліберальныя партыі, сацыял-дэмакратычныя арганізацыі ў Беларусі і характар іх дзейнасці.

Выбарчы закон ад 11 снежня 1905 г., адносіны да яго палітычных партый і арганізацый у Беларусі. Выбары ў І і ІІ Дзяржаўныя думы Расіі, сацыяльны і партыйны склад дэпутатаў ад беларускіх губерняў, іх пазіцыі па пытаннях эканамічнага і палітычнага жыцця краіны. Прычыны роспуску І і ІІ Дзяржаўных дум і адносіны да яго палітычных партый і арганізацый. Уздым рабочага, сялянскага і салдацкага рухаў вясной – летам 1906 г., змены ў іх дынаміцы і характары. Рэвалюцыйныя хваляванні ў Беларусі вясною 1907 г. Трэцячэрвеньскі дзяржаўны пераварот 1907 г. Прычыны паражэння першай расійскай рэвалюцыі і яе значэнне для Беларусі.

Беларускі нацыянальны рух у перыяд рэвалюцыі 1905–1907 гг., роля БСГ. Праграмныя ўстаноўкі БСГ, яе адносіны да І і ІІ Дзяржаўных Дум. ІІ з’езд БСГ. Рашэнні чэрвеньскай (1906) канферэнцыі БСГ. Газеты «Наша доля» і «Наша ніва», іх роля ў развіцці нацыянальна-вызваленчага руху і абуджэнні нацыянальнай самасвядомасці. Указ 17 красавіка 1905 г. аб свабодзе веравызнання і змены ў канфесійным жыцці.

Сталыпінскія рэформы. Мэты і задачы правядзення аграрнай рэформы. Асаблівасці рэалізацыі ў Беларусі. Скасаванне сельскай абшчыны. Насаджэнне хутароў і адрубоў. Перасяленне сялян у азіяцкую частку Расіі. Далейшая спецыялізацыя сельскай гаспадаркі і рост вытворчасці. Узмацненне сацыяльнай дыферэнцыяцыі вёскі. Вынікі сталыпінскай аграрнай рэформы для Беларусі. Пралікі і памылкі ў яе правядзенні.

Прычыны і мэты правядзення земскай рэформы ў беларускіх губернях, яе асаблівасці. Губернскія і павятовыя земскія ўправы і іх роля ў арганізацыі мясцовага кіравання і гаспадарчага жыцця. Значэнне ўвядзення земстваў у Віцебскай, Магілёўскай і Мінскай губернях.

Эканамічнае развіццё і грамадска-палітычнае жыццё Беларусі ў 1907–1914 гг. Уздым прамысловасці. Рост канцэнтрацыі вытворчасці. Становішча рабочага класа. Сельская гаспадарка. Сацыяльныя зрухі ў вёсцы. Падаткі і павіннасці сялян.

Сутнасць выбарчага закона ад 3 чэрвеня 1907 г. і асаблівасці яго ажыццяўлення ў Беларусі. Палітычныя пазіцыі ўрадавых партый і арганізацый. Ліберальны рух. Аслабленне рэвалюцыйных партый і арганізацый. Дынаміка і характар рабочага і сялянскага рухаў. Грамадска-палітычны рух у Беларусі ў час выбараў у ІІІ і IV Дзяржаўныя думы. Дэпутаты ад беларускіх губерняў у ІІІ і IV Дзяржаўных Думах і іх пазіцыі па пытаннях палітычнага і эканамічнага жыцця краіны.

Беларускі нацыянальна-вызваленчы рух. Барацьба самадзяржаўя з беларускім нацыянальна-адраджэнскім рухам. «Наша ніва».

Культура Беларусі. Умовы і асаблівасці культурнага развіцця Беларусі. Палітыка ураду ў галіне культуры. Ідэалогія і практыка «заходнерусізму».

Перыядычны друк і выдавецкая справа. Школа, асвета і адукацыя, навука і навуковыя даследаванні. Развіццё беларусазнаўства. Я. Карскі, М. Доўнар-Запольскі, В. Ластоўскі і інш. Тэхнічная інтэлігенцыя. М. Р. Стульбінскі, К. М. Паўлоўскі і інш. Развіццё літаратуры і мастацтва. М. Багдановіч, Я. Купала, Я. Колас і інш. Выяўленчае мастацтва. Ф. Рушчыц, В. Бялыніцкі-Біруля. Архітэктура. Беларускі тэатр і музыка. І. Буйніцкі.

Тэма 11. Беларусь у гады Першай сусветнай вайны. Станаўленне беларускай дзяржаўнасці (1914–1920)

Агляд навуковай і вучэбнай літаратуры, гістарычных крыніц.

Беларусь у гады Першай сусветнай вайны. Прычыны і пачатак вайны. Увядзенне ваеннага становішча ў Беларусі. Адносіны да вайны розных груп насельніцтва, палітычных партый і грамадскіх арганізацый. Ваенныя дзеянні на германска-расійскім (Усходнім) фронце ў 1914–1915 гг. Свянцянскі прарыў. Стабілізацыя фронту ў кастрычніку 1915 г. Захоп Заходняй Беларусі войскамі кайзераўскай Германіі. Беларускія тэрыторыі ў складзе Обер-Оста, устанаўленне акупацыйнага рэжыму на захопленай тэрыторыі. Ваенныя дзеянні на тэрыторыі Беларусі ў 1916 г. Нарачанская і Баранавіцкая ваенныя аперацыі. Бежанцтва. Стварэнне і дзейнасць грамадскіх арганізацый бежанцаў і камітэтаў дапамогі ахвярам вайны.

Становішча на неакупіраванай тэрыторыі Беларусі: прамысловасць, сельская гаспадарка, мілітарызацыя эканомікі, размяшчэнне расійскіх войскаў. Ваенныя павіннасці. Харчовы крызіс. Рост антываенных і антыўрадавых настрояў. Пачатак разлажэння ў войсках. Рост дэзерцірства.

Палітыка нямецкай акупацыйнай адміністрацыі. Беларускі нацыянальны рух у гады вайны. Дзейнасць беларускіх палітычных арганізацый на акупіраванай тэрыторыі. Школа і культурна-асветніцкая справа ва ўмовах нямецкай акупацыі ў 1915–1916 гг. Беларускі народны камітэт і Цэнтральны саюз беларускіх нацыянальных грамадскіх арганізацый. Стварэнне Беларускай сацыял-дэмакратычнай групы. Канфедэрацыя Вялікага Княства Літоўскага.

Беларусь у час Лютаўскай рэвалюцыі 1917 г. Перамога рэвалюцыі ў Петраградзе. Падзеі Лютаўскай рэвалюцыі ў Беларусі і на Заходнім фронце. Звяржэнне самадзяржаўя. Стварэнне органаў Часовага ўрада, Саветаў, салдацкіх камітэтаў у Беларусі і на Заходнім фронце і іх дзейнасць. Асаблівасці грамадска-палітычнага становішча ў Беларусі. Палітычная дыферэнцыяцыя грамадства. Пазіцыі беларускіх і агульнарасійскіх партый па галоўных пытаннях палітычнага і сацыяльна-эканамічнага жыцця краіны. Рабочы рух,

арганізацыя прафесійных саюзаў. Дзейнасць фабрычна-заводскіх камітэтаў. Дэмакратызацыя арміі на Заходнім фронце. I з'езд ваенных і рабочых дэпутатаў арміі і тылу Заходняга фронту. Абуджэнне вёскі. З'езды сялянскіх дэпутатаў. Наступленне на франтах і яго вынікі. Канец двоеўладдзя.

Беларускі нацыянальны рух у перыяд ад лютага да кастрычніка 1917 г. Аднаўленне дзейнасці БСГ у гарадах Беларусі і Расіі, у арміі і на флоце, яе праграмныя ўстаноўкі. Канферэнцыя БСГ у чэрвені 1917 г. Утварэнне беларускіх нацыянальных партый і арганізацый: Беларускі саюз зямельных уласнікаў, Беларускі народны саюз, Беларуская хрысціянская дэмакратыя, Беларуская партыя народных сацыялістаў, Беларускі саюз праваслаўнага духавенства, Беларуская партыя аўтанамістаў і інш. I з'езд беларускіх нацыянальных арганізацый 25–27 сакавіка 1917 г., яго рашэнні. Стварэнне Беларускага нацыянальнага камітэта (БНК). Яго склад і дзейнасць. Адносіны Часовага ўрада да ідэі нацыянальна-дзяржаўнага вызначэння Беларусі. II з'езд беларускіх нацыянальных арганізацый і партый 8–10 ліпеня 1917 г. і яго асноўныя рашэнні. Раскол у БНК. Стварэнне Цэнтральнай рады беларускіх арганізацый (ЦРБА), яе дзейнасць. Размежаванне ў беларускім нацыянальным руху. Стварэнне Беларускай сацыял-дэмакратычнай рабочай партыі. III з'езд БСГ. Прыняцце новай праграмы партыі. Рэарганізацыя ЦРБА і ўтварэнне Вялікай Беларускай Рады (ВБР). Пашырэнне беларускага нацыянальнага руху ў войску і заснаванне Цэнтральнай беларускай вайсковай рады (ЦБВР). Першыя спробы арганізацыі беларускіх вайсковых фарміраванняў. Беларускі абласны камітэт пры Усерасійскім Савеце сялянскіх дэпутатаў (БАК), яго склад і ініцыятывы.

Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя і ўсталяванне савецкай улады ў Беларусі і на Заходнім фронце. Абвастрэнне палітычнай сітуацыі. Барацьба супраць Карнілаўскага мецяжу. Бальшавізацыя Саветаў. Афармленне Паўночна-Заходняй абласной і франтавой арганізацый РСДРП(б). Грамадска-палітычнае становішча ў Беларусі ў кастрычніку 1917 г. Узброенае паўстанне ў Петраградзе. Стварэнне Ваенна-рэвалюцыйнага камітэта (ВРК) Заходняй вобласці і фронту, яго склад і дзейнасць. Пераход улады да Саветаў і ваенкомаў у Беларусі і на Заходнім фронце. Усталяванне савецкай улады ў Мінску. «Камітэт выратавання рэвалюцыі», барацьба за ўладу. Усталяванне савецкай улады ў гарадах Беларусі, ліквідацыя органаў Часовага ўрада, Стаўкі Вярхоўнага Галоўнакамандуючага ў Магілёве.

З'езд Саветаў рабочых і салдацкіх дэпутатаў Заходняга фронту, III з'езд Саветаў сялянскіх дэпутатаў Мінскай і Віленскай губерняў, II з'езд армій Заходняга фронту і іх рашэнні. Утварэнне і дзейнасць Абласнога Выканаўчага камітэта Савета рабочых, салдацкіх і сялянскіх дэпутатаў Заходняй вобласці і фронту (Аблвыкамзах) і СНК Заходняй вобласці. Дзейнасць Паўночна-

Заходняга абласного камітэта бальшавіцкай партыі. Першыя сацыяльна-эканамічныя пераўтварэнні савецкай улады. Палітыка ў галіне адукацыі і культуры. Дэкрэт аб міры і «Асноўны закон аб сацыялізацыі зямлі». Іх ажыццяўленне на Заходнім фронце і ў Беларусі.

Стаўленне беларускіх нацыянальных партый да савецкай улады. Два напрамкі ў беларускім нацыянальным руху. «Грамата да беларускага народа» Вялікай Беларускай Рады. Падрыхтоўка і скліканне І Усебеларускага з'езда ў снежні 1917 г. Рашэнні І Усебеларускага з'езда і яго разгон. Утварэнне Выканкома Савета Усебеларускага з'езда.

Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі. Мяцеж польскага корпуса Доўбар-Мусніцкага. Наступленне войскаў кайзераўскай Германіі ў лютым 1918 г. і захоп новых тэрыторый Беларусі. Падпісанне Брэсцкага мірнага дагавора 3 сакавіка 1918 г. і яго наступствы для Беларусі. Нямецкі акупацыйны рэжым на захопленай тэрыторыі Беларусі. Падпольная і партызанская барацьба супраць нямецкіх акупантаў. Беларускі нацыянальны рух пасля разгону І Усебеларускага кангрэса. Спробы стварэння беларускай дзяржаўнасці ва ўмовах нямецкай акупацыі. Першая і другая Устаўныя граматы. Стварэнне Народнага сакратарыята. Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі. Стварэнне Рады БНР і яе склад. Прыняцце трэцяй Устаўной граматы.

Узаемаадносіны Рады і ўрада БНР з германскімі акупацыйнымі ўладамі. Палітычны крызіс Народнага сакратарыята і Рады БНР вясной – летам 1918 г. Раскол БСГ. Дабавачны дагавор 27 жніўня 1918 г. Заканчэнне Першай сусветнай вайны і ануліраванне Брэсцкага дагавора. Адыход нямецкіх акупацыйных войскаў і ўступленне Чырвонай Арміі на тэрыторыю Беларусі. Аднаўленне савецкай улады.

Барацьба кіраўніцтва БНР за міжнароднае прызнанне. Беларускае пытанне на Парыжскай мірнай канферэнцыі. Месца БНР у гісторыі нацыянальна-дзяржаўнага будаўніцтва беларускага народа.

Утварэнне ССРБ і Літоўска-Беларускай ССР. Беларускі нацыянальны камісарыят (Белнацкам) пры Наркамаце па справах нацыянальнасцяў РСФСР і беларускія секцыі РКП(б), іх намаганні і роля ў абвяшчэнні Беларускай савецкай рэспублікі. Адносіны Паўночна-Заходняга камітэта РКП(б) і Аблвыкамзаха да праблемы стварэння беларускай нацыянальнай дзяржаўнасці. Барацьба па пытанні аб беларускай савецкай дзяржаўнасці.

Прыняцце цэнтральнымі партыйнымі органамі рашэння аб утварэнні ССРБ. VI Паўночна-Заходняя абласная канферэнцыя РКП(б). Стварэнне КП(б)Б. Фарміраванне Часовага рабоча-сялянскага ўрада Беларускай ССР. Маніфест аб абвяшчэнні Беларускай ССР.

Пастанова ЦК РКП(б) ад 16 студзеня 1919 г. аб вылучэнні са складу БССР Віцебскай, Магілёўскай і Смаленскай губерняў. І Усебеларускі з'езд Саветаў і

яго рашэнні. Першая Канстытуцыя Савецкай Беларусі. Сумеснае пасяджэнне ЦВК БССР і ЦВК ЛітССР 27 лютага 1919 г., абранне ЦВК і СНК Літоўска-Беларускай ССР (Літбел), іх дзейнасць па арганізацыі абароны рэспублікі і ажыццяўленні мерапрыемстваў у сферы палітычнага, сацыяльна-эканамічнага і культурнага жыцця. Ліквідацыя Літбела і яе прычыны.

Беларусь у перыяд польска-савецкай вайны. Прычыны польска-савецкай вайны. Палітыка польскіх улад у адносінах да беларускага пытання і Рады БНР. Федэралісцкая канцэпцыя Ю. Пілсудскага і канцэпцыя інкарпарацыі польскіх нацыянал-дэмакратаў. Віленская адозва Ю. Пілсудскага. Наступленне польскіх войскаў і ваенныя дзеянні на польска-савецкім фронце, захоп беларускай тэрыторыі. Дэкрэт УЦВК «Аб аб'яднанні Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік: Расіі, Украіны, Латвіі, Літвы, Беларусі для барацьбы з сусветным імперыялізмам» ад 1 чэрвеня 1919 г. Выхад польскіх легіёнаў да Бярэзіны і Заходняй Дзвіны. Усталяванне польскага акупацыйнага рэжыму. Падпольны і партызанскі рух супраць польскіх акупантаў. Пазіцыя партыі беларускіх эсэраў. Курс на супрацоўніцтва з падпольнымі камуністычнымі структурамі. Ідэя «трэцяга шляху» ў рэвалюцыі. Стварэнне арганізацыі «Маладая Беларусь» і Беларускай камуністычнай арганізацыі. У. Ігнатоўскі.

Раскол у беларускім грамадска-палітычным руху. Сесія Рады БНР у снежні 1919 г. Утварэнне Найвышэйшай Рады БНР. Наступленне Чырвонай Арміі летам 1920 г. Аднаўленне савецкай улады на вызваленай ад польскай акупацыі тэрыторыі. Дагавор РСФСР і Літвы 12 ліпеня 1920 г. і яго наступствы для Беларусі. Палітычная барацьба па пытаннях адраджэння беларускай нацыянальнай дзяржавы на савецкай аснове. Другое абвяшчэнне БССР. Паражэнне Чырвонай Арміі пад Варшавай. Перагаворы паміж РСФСР і Польшчай аб перамір'і. Пытанне аб удзеле ў іх прадстаўнікоў Беларусі. Заканчэнне польска-савецкай вайны. Падпісанне прэлімінарнага мірнага дагавора Польшчы з РСФСР і Украінай. Стварэнне на польскай тэрыторыі антысавецкіх узброеных фарміраванняў. Разгром атрадаў С. Булак-Балаховіча, іншых антысавецкіх выступленняў. Слуцкі збройны чын у лістападзе – снежні 1920 г. II Усебеларускі з'езд Саветаў. Падпісанне Рыжскага мірнага дагавора, яго вынікі і наступствы для Беларусі.

Тэма 12. Беларуская ССР у 20–30-я гг. XX ст.

Агляд літаратуры і гістарычных крыніц.

Грамадска-палітычнае жыццё і нацыянальна-дзяржаўнае будаўніцтва Беларусі ў 20-я гг. XX ст. Грамадска-алітычнае, тэрытарыяльна-адміністрацыйнае і эканамічнае становішча БССР пасля Рыжскага міру. Адмоўны ўплыў на эканоміку краіны палітыкі «ваеннага камунізму». Абвастрэнне сацыяльнай напружанасці. Актывізацыя ўзброенай антысавецкай

барацьбы ў пачатку 20-х гг. Стварэнне надзвычайных органаў, ўзмацненне барацьбы з антысавецкай дзейнасцю і бандытызмам. Стварэнне Беларускай праваслаўнай мітраполіі.

Палітычная амністыя 1923 г. у БССР. Вяртанне ў БССР дзеячаў БНР.

Нацыянальна-дзяржаўнае будаўніцтва ў БССР у 1921–1927 гг. Пагадненні БССР з РСФСР і іншымі савецкімі рэспублікамі. Роля БССР у стварэнні Саюза ССР. IV з'езд Саветаў Беларусі і яго рашэнні. I Усесаюзны з'езд Саветаў 30 снежня 1922 г. Дэкларацыя і дагавор аб утварэнні Саюза ССР. Статус БССР у складзе СССР. Канстытуцыя СССР 1924 г.

Нацыянальная палітыка РКП(б) і КП(б) Беларусі. Рашэнні X і XII з'ездаў РКП(б) аб нацыянальнай палітыцы. Палітыка беларусізацыі, яе прычыны, сутнасць, умовы і характар ажыццяўлення. Вынікі беларусізацыі. Прычыны яе згортвання.

Адміністрацыйна-тэрытарыяльная рэформа ў БССР. Узбуйненне БССР у 1924 і 1926 гг. VII Надзвычайны з'езд Саветаў Беларусі. Становішча нацыянальных меншасцей у БССР. Нацыянальныя раёны і Саветы ў Беларусі.

Актывізацыя дзейнасці Саветаў. Усталяванне аднапартыйнай сістэмы. Самароспуск партыі беларускіх эсэраў. Прыняцце Канстытуцыі БССР 1927 г. Грамадскія арганізацыі. Прафсаюзы. Дзейнасць Рабоча-Сялянскай Інспекцыі.

Пераход да новай эканамічнай палітыкі (НЭПа). Сельская гаспадарка. Становішча беларускай вёскі і сельскай гаспадаркі ў пачатку 1920-х гг. Аграрная палітыка Камуністычнай партыі. X з'езд РКП(б). Пераход да НЭПа на вёсцы. Замена харчразвёрсткі харчовым падаткам. Дэкрэт ЦВК БССР «Аб свабодным выбары форм землекарыстання» (студзень 1922 г.). Землеўпарадкаванне, яго асаблівасці ў Беларусі. Рост хутарской сістэмы гаспадарання. Змены ў сацыяльнай структуры беларускай вёскі. Працэс драблення сялянскіх гаспадарак.

Кааператыўны рух у вёсцы, яго формы і дынаміка. Калектыўныя гаспадаркі і саўгаснае будаўніцтва. Вынікі сацыяльна-эканамічнага развіцця сельскай гаспадаркі Беларусі ў канцы 1920-х гг. Беларуская вёска напярэдадні «вялікага пералому». Д. З. Прышчэпаў.

Прамысловае развіццё Беларусі ў 1920-я гг. Прамысловасць Беларусі ва ўмовах пераходу да мірных умоў развіцця. Ажыццяўленне мерапрыемстваў новай эканамічнай палітыкі ў прамысловасці: развіццё рыначных адносін, увядзенне гаспадарчага разліку, рэарганізацыя кіравання народнай гаспадаркай, змена адносін да прыватнага капіталу. Грашовая рэформа і яе вынікі. Развіццё крэдыту. Галоўныя вынікі аднаўленчага перыяду ў прамысловасці. Рост прадукцыйнасці працы. Паляпшэнне сацыяльных умоў жыцця рабочых.

Згортванне дзейнасці прыватных прадпрыемстваў. Крызіс збыту, таварны голад. Паступовае згортванне НЭПу і пераход да адміністрацыйна-камандных метадаў кіравання эканомікай.

Станаўленне беларускай савецкай культуры (1920-я гг.). Палітыка па пытаннях развіцця нацыянальных культур. Асноўныя напрамкі, супярэчнасці і здабыткі. Развіццё беларускай культуры. Узмацненне ідэалагічнага ўціску ў культурным жыцці.

Фарміраванне савецкай сістэмы адукацыі. Барацьба з непісьменнасцю. Станаўленне агульнаадукацыйнай, спецыяльнай і вышэйшай школ. БДУ. Навуковыя ўстановы. Дзейнасць Інстытута беларускай культуры. Стварэнне Акадэміі навук Беларусі. Матэрыяльна-тэхнічная база і кадравае забеспячэнне школы і навукі. Культурна-асветніцкая работа ў рэспубліцы.

Развіццё мастацкай літаратуры, тэатра ва ўмовах савецкай улады. Ідэйная барацьба ў творчай дзейнасці. Стварэнне і дзейнасць літаб'яднанняў. Музычнае і выяўленчае мастацтва.

Беларуская эміграцыя ў 1920-я гг. Палітычныя і эканамічныя прычыны эміграцыі з Беларусі. Цэнтры беларускіх палітычных партый і арганізацый у эміграцыі. Дзейнасць Рады і ўрада БНР. Палітычныя канферэнцыі ў Рызе і Празе. Адносіны лідэраў беларускай палітычнай эміграцыі да Рыжскага мірнага дагавора, да савецкай улады і БССР. Рост прасавецкіх настрояў у палітэміграцыі. Раскол беларускай эміграцыі. Канферэнцыя ў Берліне ў кастрычніку 1925 г. Вяртанне палітычных эмігрантаў у БССР і ўдзел іх у грамадскім жыцці.

Індустрыялізацыя ў Беларускай ССР. Пераход да фарсіраванай індустрыялізацыі краіны, яе прычыны і ўмовы. Унутрыпартыйная барацьба аб шляхах і метадах пабудовы сацыялізму. Першы пяцігадовы план развіцця эканомікі і культуры: яго асноўныя паказчыкі і асаблівасці ў прамысловасці Беларусі. Рэсурсы і сродкі развіцця індустрыялізацыі рэспублікі. Стварэнне новых галін прамысловасці. Новабудоўлі фабрык і заводаў, тэхнічная рэканструкцыя прадпрыемстваў ў гады першай пяцігодкі. Узмацненне камандна-адміністрацыйных метадаў кіравання прамысловасцю і выкананне планавых заданняў пяцігодкі. Вынікі першага пяцігадовага плана ў прамысловасці БССР.

Развіццё прамысловасці рэспублікі ў гады другой пяцігодкі. Планавыя паказчыкі і іх выкананне. Рост колькасці рабочага класа. Падрыхтоўка кадраў. Разгортванне працоўнага «сацыялістычнага спаборніцтва». Стаханаўскі рух. Метады дасягнення планавых паказчыкаў.

Вынікі індустрыялізацыі ў БССР.

Калектывізацыя сельскай гаспадаркі рэспублікі. Курс на сацыялістычную перабудову вёскі. Унутрыпартыйная барацьба па пытаннях аб шляхах развіцця

сельскай гаспадаркі. Крызіс хлебанарыхтовак. Забарона гандлю сельскагаспадарчымі прадуктамі.

Пераход да масавай калектывізацыі. Метады стварэння калектыўных гаспадарак. Ажыццяўленне «палітыкі раскулачвання». Выхад сялянскіх гаспадарак з калгасаў вясной 1930 г. Новы этап калектывізацыі восенню 1930 г. Рабочыя-дваццаціпяцітысячнікі. Арганізацыя МТС, палітаддзелаў пры іх. Арганізацыйна-гаспадарчае ўмацаванне калгасаў і іх матэрыяльна-тэхнічнай базы. Саўгасы і іх гаспадарчая дзейнасць. Голад 1932–1933 гг. у Беларусі. Завяршэнне калектывізацыі беларускай вёскі, яе палітычныя, сацыяльныя і эканамічныя вынікі.

Грамадска-палітычнае і культурнае жыццё Беларускай ССР у 1930-я гг. Карэнны паварот у грамадска-палітычным і культурным жыцці ў пачатку 1930-х гг. Разгортванне ідэйна-палітычнай барацьбы з беларускім «нацыянал-дэмакратызмам». Характэрныя рысы савецкай грамадска-палітычнай сістэмы.

Палітыка «культурнай рэвалюцыі». Развіццё савецкай сістэмы адукацыі ў рэспубліцы. Барацьба за ліквідацыю непісьменнасці. Пераход да сямігадовага абавязковага навучання. Стварэнне сістэмы агульнаадукацыйнай, спецыяльнай і вышэйшай школ. Стварэнне сістэмы навуковых устаноў. АН БССР. У. Ігнатоўскі. Асноўныя накірункі развіцця беларускай навукі і дасягненні беларускіх вучоных у 1930-я гг.

Развіццё беларускай савецкай літаратуры. Асноўныя творы вядучых пісьменнікаў, паэтаў, драматургаў, крытыкаў і іх тэматыка. Абвастрэнне ідэйна-палітычнай барацьбы сярод беларускіх літаратараў. Перабудова пісьменніцкіх арганізацый. Стварэнне Саюза савецкіх пісьменнікаў.

Тэатральнае, музычнае, выяўленчае і іншыя формы мастацтва. Асноўныя накірункі іх развіцця ў рэспубліцы. Архітэктура Беларусі. Укараненне ў грамадстве «пралетарскай па змесце і сацыялістычнай па форме» культуры. Асноўныя рысы і характар грамадства, сфарміраванага ў Савецкім Саюзе ў канцы 1930-х гг.: палітычны, эканамічны, сацыяльны і духоўна-культурны аспекты.

Палітычныя рэпрэсіі ў Беларусі ў 1930-я гг. Аб'ектыўныя і суб'ектыўныя прычыны палітычных рэпрэсій. Разгортванне хвалі палітычных рэпрэсій у Беларусі ў пачатку 1930-х гг. Фабрыкацыя ДПУ БССР «контррэвалюцыйных» спраў. Палітыка ўлад у дачыненні да праваслаўнага і каталіцкага духавенства. Рэпрэсіі 1937–1938 гг. супраць інтэлігенцыі, партыйнага і дзяржаўнага кіраўніцтва, ваенных і супрацоўнікаў НКУС БССР. Вынікі палітычных рэпрэсій.

Тэма 13. Заходняя Беларусь у складзе Польскай дзяржавы (1921–1939)

Літаратура па тэме і агляд гістарычных крыніц.

Заходняя Беларусь пад уладай Польшчы. Тэрыторыя Заходняй Беларусі, яе адміністрацыйны падзел. Віленскі канфлікт, яго прычыны. Сярэдняя Літва. Органы кіравання, сацыяльны, нацыянальны і канфесійны склад насельніцтва. Спецыфіка царкоўнага жыцця. Неаунія. Палітыка польскіх улад у Заходняй Беларусі. Нацыянальны прыгнёт. Закрыццё беларускіх школ. Прымусовая паланізацыя беларусаў.

Адметныя рысы эканомікі Заходняй Беларусі. Рэжым «санацыі». Прамысловасць і асноўныя яе галіны. Сусветны эканамічны крызіс 1929–1933 гг. і яго ўплыў на народную гаспадарку Заходняй Беларусі. Становішча рабочых. Умовы працы і жыцця. Рост беспрацоўя.

Сельская гаспадарка Заходняй Беларусі, яе стан і развіццё. Аграрная палітыка польскіх улад. Асадніцтва. Зямельныя рэформы і іх вынікі. Парцэляцыя, камасацыя, ліквідацыя сервітутаў. Землеўладанне. Падатковая палітыка. Збядненне вясковага насельніцтва, эканамічная эміграцыя.

Рэвалюцыйны і нацыянальна-вызваленчы рух. Асноўныя палітычныя партыі і арганізацыі ў Заходняй Беларусі. Выбары ў польскі сейм 1922 г. Стварэнне і дзейнасць Беларускага пасольскага клуба. Беларускі нацыянальна-вызваленчы рух. Дзейнасць партыі беларускіх эсэраў. Утварэнне Беларускай рэвалюцыйнай арганізацыі (БРА). Партызанскі рух. Беларуская сацыял-дэмакратычная партыя (БСДП), Беларуская хрысціянская дэмакратыя (БХД), Беларускі сялянскі саюз (БСС). Дзейнасць польскіх, яўрэйскіх і іншых партый і арганізацый.

Утварэнне Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі (КПЗБ) і Камуністычнага Саюза моладзі Заходняй Беларусі (КСМЗБ). Праграмныя мэты і задачы КПЗБ, яе дзейнасць.

Арганізацыя Беларускай сялянска-работніцкай Грамады (БСРГ), яе праграма і дзейнасць. Прычыны забароны БСРГ польскімі ўладамі і яе разгром.

Выбары ў сейм Польшчы ў 1928 г. у Заходняй Беларусі. Стварэнне Беларускага сялянска-рабочага пасольскага клуба «Змаганне». Уздым рабочага і сялянскага руху ў пачатку 1930-х гг. Касаўскае (1927) і Асташынскае (1932) выступленні сялян, Кобрынскае ўзброенае выступленне сялян (1933), выступленні нарачанскіх рыбакоў (1935). Узмацненне палітычных рэпрэсій польскіх улад. Спробы стварэння дэмакратычнага антыфашысцкага народнага фронту. Беларускае народнае аб’яднанне (БНА). Прычыны роспуску КПЗБ. Рэпрэсіі ў адносінах да яе кіраўнікоў і членаў.

Культура Заходняй Беларусі. Умовы развіцця культуры. Барацьба за асвету на роднай мове. Таварыства беларускай школы (ТБШ), Беларускі інстытут гаспадаркі і культуры (БІГіК), Беларускае навуковае таварыства (БНТ). Літаратура, друк і мастацтва. Творы М. Васілька, В. Таўлая, М. Танка, І. Дварчаніна, Б. Тарашкевіча і інш. Я. Драздовіч, П. Сергіевіч, Р. Шырма. Народная творчасць.

РАЗДЗЕЛ VI. БЕЛАРУСЬ З 1939 Г. ДА ПАЧАТКУ XXI СТ.

Тэма 14. Беларусь у гады Другой сусветнай вайны (1939–1945) і Вялікай Айчыннай вайны (1941–1945)

Гістарыяграфія праблемы, агляд крыніц.

Беларусь у пачатку Другой сусветнай вайны. Заходняя Беларусь у геапалітычных планах Германіі і Савецкага Саюза. Германа-савецкі дагавор аб ненападзе 23 жніўня 1939 г., сакрэтныя пратаколы да яго. Пачатак Другой сусветнай вайны. Ваенныя дзеянні германскіх войскаў на беларускай тэрыторыі. Бежанства.

Паход Чырвонай Арміі ў Заходнюю Беларусь. Ваенныя сутыкненні польскай арміі і савецкіх войскаў.

Арганізацыя часовых органаў кіравання, іх дзейнасць. Перадача Вільні і Віленшчыны Літве. Народны сход Заходняй Беларусі і яго рашэнні. Прыняцце Заходняй Беларусі ў склад СССР і ўз’яднанне яе з БССР. Станаўленне савецкай улады ў Заходняй Беларусі, яе асаблівасці. Выбары ў Вярхоўныя Саветы СССР і БССР.

Сацыяльна-эканамічныя, і культурныя пераўтварэнні ў заходніх абласцях БССР. Пачатак стварэння калгасаў і МТС. Асаблівасці развіцця прамысловасці. Змены ў культурным жыцці. Дэпартацыі з заходніх раёнаў БССР асаднікаў, служачых лясной аховы і інш.

Значэнне ўз’яднання Заходняй Беларусі з БССР.

Вынікі развіцця БССР у канцы 30-х – пачатку 40-х гг. XX ст. Трэці пяцігадовы план развіцця народнай гаспадаркі. Асноўныя накірункі і вынікі развіцця прамысловасці і сельскай гаспадаркі ў 1938–1941 гг. Узмацненне працоўнай дысцыпліны. Грамадска-палітычнае і культурнае жыццё рэспублікі напярэдадні вайны. Новы адміністрацыйны падзел БССР. Удзел Беларусі ў мерапрыемствах па ўзмацненні абараназдольнасці СССР. Заходняя Асобая вайсковая акруга, пераўзбраенне яе войскаў. Стварэнне ўмацаваных раёнаў. Удзел беларускага насельніцтва ў абарончых мерапрыемствах.

Беларусь на пачатку Вялікай Айчыннай вайны. Абарончыя баі летам 1941 г. Напад фашысцкай Германіі на СССР. Прыгранічныя баі на тэрыторы

БССР. Абарона Брэсцкай крэпасці. Навагрудскі кацёл. Мерапрыемствы КП(б)Б і ўрада рэспублікі па мабілізацыі і эвакуацыі. Будаўніцтва абарончых аб'ектаў. Баі пад Мінскам, Барысавам, Бабруйскам і Віцебскам. Баі на Бярэзіне і Дняпры. Абарона Магілёва і Гомеля. Контрудары савецкіх войскаў. Атрады народнага апалчэння. Прычыны паражэння савецкіх войскаў у першы перыяд вайны. Значэнне абарончых баёў на тэрыторыі Беларусі.

Германскі акупацыйны рэжым на тэрыторыі Беларусі. Захоп тэрыторыі Беларусі германскімі войскамі. Устанаўленне акупацыйнага рэжыму, яго мэты. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел Беларусі. Сістэма акупацыйнай улады і яе органаў. Рабаванне гітлераўцамі гаспадарчых і культурных каштоўнасцяў рэспублікі. Стварэнне канцлагераў. Яўрэйскія гета. Масавае знішчэнне ваеннапалонных і насельніцтва, угон яго на прымусовыя работы ў Германію. Карныя экспедыцыі. Калабаранцкія арганізацыі і іх дзейнасць. Беларуская Аўтакефальная Праваслаўная царква. Каталіцкая царква і спробы актывізацыі місіянерства.

Разгортванне ўсенароднай барацьбы супраць фашысцкіх захопнікаў на акупіраванай тэрыторыі Беларусі. Стварэнне падпольных партыйных і камсамольскіх арганізацый і партызанскіх. Мінскае партыйнае падполле. Барацьба падпольных арганізацый з акупантамі ў Віцебску, Магілёве, Оршы і іншых гарадах і раёнах Беларусі. Асаблівасці антыфашысцкай барацьбы ў Заходняй Беларусі. Антыфашысцкія выступленні ў гета.

Узмацненне партызанскага руху пасля разгрому нямецка-фашысцкіх войскаў пад Масквой. Баявая дзейнасць партызан. Суражскія (Віцебскія) «вароты». Арганізацыйная структура савецкага партызанскага руху. Стварэнне Цэнтральнага штаба партызанскага руху (ЦШПР) і Беларускага штаба партызанскага руху (БШПР).

Партызанскія зоны. Партызанскія рэйды. Узаемаадносіны партызан і мірнага насельніцтва. Супрацоўленне насельніцтва акупантам, зрыў іх палітычных і эканамічных мерапрыемстваў. «Рэйкавая вайна», яе этапы і значэнне.

Дзейнасць нацыянальных антыфашысцкіх фарміраванняў. Армія Краёва.

Вызваленне Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Пачатак вызвалення Беларусі ў восенню 1943 – зімой 1944 гг. Аперацыя «Канцэрт». Беларуская наступальная аперацыя «Баграціён». Сумесныя дзеянні партызан з часцямі Чырвонай Арміі. Акружэнне і разгром фашысцкіх войскаў пад Віцебскам, Бабруйскам, Мінскам. Вызваленне сталіцы Савецкай Беларусі. Парад савецкіх партызан. Брэсцка-Люблінская наступальная аперацыя. Завяршэнне вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Пачатак аднаўлення народнай гаспадаркі, установу адукацыі і культуры на вызваленай тэрыторыі, актыўная дапамога ў гэтым народаў Савецкага Саюза.

Перамога над фашысцкай Германіяй. Завяршэнне Вялікай Айчыннай вайны і Другой сусветнай вайны. Уклад беларускага народа ў разгром фашысцкай Германіі і мілітарысцкай Японіі. Праца эвакуіраванага насельніцтва Беларусі ў савецкім тыле. Удзел беларусаў у еўрапейскім руху Супраціўлення. Людскія, матэрыяльныя і культурныя страты Беларусі ў гады Другой сусветнай вайны і Вялікай Айчыннай вайны.

Тэма 15. Беларусь у пасляваенны перыяд (другая палова 40-х – першая палова 50-х гг. ХХ ст.)

Агляд айчыннай і замежнай гістарыяграфіі. Класіфікацыя крыніц, характарыстыка іх асноўных груп.

Пераход да мірнага будаўніцтва. Развіццё прамысловасці. Страты, нанесеныя фашысцкімі акупантамі народнай гаспадарцы і культуры Беларусі. Аднаўленчыя работы ў гады чацвёртай пяцігодкі (1946–1950 гг.). Дапамога народаў СССР Беларусі. Аднаўленне і рэканструкцыя прамысловых прадпрыемстваў, энергетычнай і паліўнай базы, чыгункі. Узнаўленне гарадоў. Пасляваенная індустрыялізацыя Беларусі, яе сутнасць і вынікі. Стварэнне новых галін прамысловасці. Прамысловае развіццё заходніх абласцей БССР. Рост рабочага класа і яго працоўнае падзвіжніцтва. Роля жанчын і падлеткаў у аднаўленчых работах.

Аднаўленне і развіццё сельскай гаспадаркі. Становішча сельскай гаспадаркі пасля вызвалення рэспублікі. Цяжкасці яе аднаўлення. Калектывізацыя ў заходніх абласцях БССР і яе вынікі. Ліквідацыя хутароў. Узбуйненне калгасаў. Сістэма кіравання калгасамі. Дзяржнарыхтоўкі. Скарачэнне прысядзібных гаспадарак. Прычыны адставання сельскай гаспадаркі ад тэмпаў адраджэння прамысловасці і транспарту і метады іх пераадольвання.

Матэрыяльнае становішча насельніцтва. Культура, навука і адукацыя. Бытавое становішча насельніцтва рэспублікі. Картачная сістэма. Заработная плата рабочых і служачых. Зніжэнне жыццёвага ўзроўню жыхароў Беларусі ў сувязі з засухай 1946 г. у Украіне. Працадзень і яго аплата. Падатковая палітыка ў вёсцы. Прымусовыя пазыкі. Жыллёвае будаўніцтва. Адмена картачнай сістэмы і правядзенне грашовай рэформы. Зніжэнні цэн. Наладжванне медыцынскага і сацыяльнага забеспячэння. Уладкаванне дзяцей-сірот. Радыёфікацыя вёскі. Рэпатрыяцыя.

Аднаўленне і развіццё агульнаадукацыйнай, сярэдняй спецыяльнай школы, вышэйшых навучальных устаноў, бібліятэк, клубаў. Падрыхтоўка навукова-педагагічных кадраў. Аднаўленне і пашырэнне дзейнасці навуковых устаноў. Змена прыярытэтаў навуковых даследаванняў. Развіццё беларускай літаратуры. Творчасць Я. Коласа, І. Шамякіна, І. Мележа, П. Пестрака, Я. Брыля, К.

Крапівы, М. Танка і інш. Дзейнасць тэатральных калектываў. Развіццё музычнага мастацтва. Творчасць М. Аладава, А. Багатырова, У. Алоўнікава, Ю.Семянякі і інш. Выяўленчае мастацтва. Тэматыка твораў мастакоў І. Ахрэмчыка, Я. Зайцава, У. Сухаверхава і інш. Гераічная тэматыка скульптараў З. Азгура, А. Бембеля, А. Глебава і інш. Архітэктура і горадабудаўніцтва. Кінамастацтва.

Грамадска-палітычнае жыццё. Асноўныя тэндэнцыі развіцця савецкага грамадства. Надзеі на дэмакратызацыю грамадскага жыцця. Умацаванне адміністрацыйна-каманднай сістэмы. Формы і метады дзейнасці партыйных, савецкіх, камсамольскіх, прафсаюзных і грамадскіх арганізацый, іх роля ў жыцці рэспублікі. П. К. Панамарэнка. М. І. Гусараў. М. С. Патолічаў. Грамадска-палітычная праца ў заходніх абласцях рэспублікі. Стварэнне і дзейнасць палітаддзелаў у заходніх абласцях.

Выхад Беларусі на міжнародную арэну. Утварэнне Міністэрства замежных спраў БССР. Беларусь – адна з краін-заснавальніц ААН. К. Кісялёў. Удзел у працы спецыялізаваных органаў ААН. Усталяванне беларуска-польскай граніцы. Палітыка па нацыянальным пытанні, перасяленні.

Падпольныя антысавецкія арганізацыі моладзі ў Беларусі. Дзейнасць Арміі Краёвай і АУН–УПП у заходніх абласцях БССР і іх ліквідацыя. Новая хваля рэпрэсій (П. Саевіч, А. Жэбрак, барацьба з «касмапалітызмам» і інш.). Адносіны ўлад да царквы і яе святароў.

Тэма 16. Беларусь у перыяд спроб рэформаў і крызісу адміністрацыйна-каманднай сістэмы (сярэдзіна 50-х – 80-я гг. XX ст.)

Агляд айчыннай і замежнай гістарыяграфіі. Характарыстыка асноўных груп гістарычных крыніц па названым перыядзе.

Грамадска-палітычнае жыццё. Адносная дэмакратызацыя грамадства. «Хрушчоўская адліга». XX з’езд КПСС і яго рашэнні. Пачатак рэабілітацыі ахвяр сталінскага рэжыму і яго супярэчнасці. Спробы абнаўлення адміністрацыйна-каманднай сістэмы. Пашырэнне праваў саюзных рэспублік. К. Т. Мазураў. Перабудова партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый паводле вытворчага прынцыпу (прамысловыя і сельскія). Скарачэнне сельскіх раёнаў. Канцэпцыя пабудовы камунізму і развітога сацыялістычнага грамадства. Узмацненне ў 60-я гг. XX ст. негатыўных з’яў у кіраванні гаспадарчым і грамадска-палітычным жыццём у рэспубліцы. Канстытуцыя БССР 1978 г. П. М. Машэраў, С. В. Прытыцкі. Рух за камуністычныя адносіны да працы. Дысідэнцтва. Узмацненне рэпрэсіўных мер супраць праваслаўнай і каталіцкай царквы.

Далейшае развіццё прамысловасці і транспарту. Будаўніцтва новых і мадэрнізацыя дзеючых прадпрыемстваў і транспарту ва ўмовах навукова-тэхнічнай рэвалюцыі. З'яўленне новых галін вытворчасці. Асаблівасці НТР у Беларусі. Рэформа кіравання прамысловасцю 1957 г. Рэформа 1965 г. і яе ажыццяўленне ў Беларусі. Пераход ад тэрытарыяльнай да галіновай формы кіравання прамысловасцю і транспартам. Поспехі і недахопы ў развіцці прамысловасці. Прычыны згортвання рэформы. Стварэнне буйных вытворчых комплексаў і аб'яднанняў. Уплыў ваенна-прамысловага комплексу на тэхнічны прагрэс. Праблема ўкаранення ў вытворчасць дасягненняў навукі і тэхнікі. Здабыткі і праблемы ў развіцці эканомікі ў 1970–1980 гг. Спробы інтэнсіфікацыі вытворчасці.

Развіццё сельскай гаспадаркі. Пошукі шляхоў пераадолення складанасцяў у развіцці вёскі. Рэарганізацыя МТС. Удзел працоўных Беларусі ў асваенні цалінных і залежных зямель. Спробы рэформ у сельскай гаспадарцы, іх сутнасць і вынікі. Паглыбленне спецыялізацыі і канцэнтрацыі вытворчасці. Умацаванне матэрыяльна-тэхнічнай базы. Падрыхтоўка кадраў спецыялістаў. «Неперспектыўныя» вёскі, іх лёс. Меліярацыя, хімізацыя сельскагаспадарчых угоддзяў і іх вынікі. Харчовая праграма 1982 г. Стварэнне аграпрамысловых комплексаў. Рост стратных гаспадарак. Міграцыя з вёскі ў горад.

Матэрыяльнае становішча насельніцтва. Культура, навука і адукацыя. Шляхі паляпшэння дабрабыту насельніцтва. Спыненне падпіскі на дзяржаўныя пазыкі. Павышэнне памераў пенсій і ўвядзенне пенсій для калгаснікаў. Скарачэнне рабочага дня і працоўнага тыдня. Вызваленне сялянскіх гаспадарак ад абавязковых паставак дзяржаве сельскагаспадарчай прадукцыі. Рост грамадскіх фондаў спажывання. Жыллёвае будаўніцтва. Пашырэнне сферы бытавых паслуг. Апераджаючы рост даходаў над павелічэннем тавараў і паслуг. З'яўленне дэфіцыту тавараў. Медыцынскае абслугоўванне. Урбанізацыя. Змены ў сацыяльнай структуры грамадства.

Змены ў сістэме народнай адукацыі. Пераход да абавязковай 8-гадовай і сярэдняй адукацыі. Політэхнічнае навучанне. Пашырэнне сеткі вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў і прафесійна-тэхнічных вучылішчаў. Навукова-даследчыя ўстановы і іх дзейнасць. Дасягненні беларускай навукі. БДУ. А. Сеўчанка. АН БССР. В. Купрэвіч, М. Барысевіч. Асноўная тэматыка навуковых даследаванняў.

Літаратура. Творчасць І. Мележа, М. Танка, І. Шамякіна, К. Крапівы і інш. Крытычнае пераасэнсаванне гісторыі і сучаснасці маладым пакаленнем пісьменнікаў. А. Адамовіч, В. Быкаў, А. Вярцінскі, У. Караткевіч, І. Навуменка, І. Чыгрынаў і інш. Дасягненні ў тэатральным, музычным, выяўленчым і манументальным мастацтве. М. Савіцкі. Архітэктура і горадабудаўніцтва. Развіццё і дзейнасць культурна-асветных устаноў.

Беларусь на міжнароднай арэне. Дзейнасць дэлегацыі Беларусі ў ААН. Членства Беларусі ў міжнародных арганізацыях: ЮНЕСКА, Міжнароднай арганізацыі працы, Сусветнай арганізацыі здароў'я і інш. Эканамічнае і гандлёвае супрацоўніцтва з замежнымі краінамі. Культурныя, навуковыя, спартыўныя і турысцкія сувязі БССР.

Палітыка «перабудовы». Канцэпцыя паскарэння сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны. Курс на ўдасканаленне сацыялізму. Дэмакратызацыя грамадства. Рэфармаванне палітычнай сістэмы. Галоснасць. Ажыўленне царкоўнага жыцця. Узнікненне нефармальных аб'яднанняў «Талака», «Паходня», «Узгор'е» і інш. Новы этап рэабілітацыі ахвяр палітычных рэпрэсій. I з'езд народных дэпутатаў СССР. Дэмакратызацыя выбарчай сістэмы. Выбары ў Вярхоўны Савет БССР (1990). Рашэнні Вярхоўнага Савета БССР аб уласнасці і пераходзе да рынку. Узнікненне палітычных партый і грамадскіх рухаў. Аслабленне пазіцый КПБ у палітычным жыцці рэспублікі. Пачатак фарміравання шматпартыйнасці. Палітычны крызіс у СССР, асаблівасці яго праяўлення ў Беларусі. Спробы рэфармавання СССР. Прычыны крызісу перабудовы.

Тэма 17. Беларусь на сучасным этапе развіцця

Гістарыяграфія. Крыніцы.

Абвяшчэнне незалежнасці Рэспублікі Беларусь. Узмацненне руху за нацыянальнае адраджэнне і суверэнітэт Беларусі. Дэкларацыя Вярхоўнага Савета БССР ад 27 ліпеня 1990 г. аб дзяржаўным суверэнітэце рэспублікі. Правал жнівеньскага путчу 1991 г. і яго ўздзеянне на грамадска-палітычнае развіццё ў Беларусі. Прыпыненне дзейнасці КПСС–КПБ. Наданне Дэкларацыі аб суверэнітэце статуса канстытуцыйнага закона. Абвяшчэнне Рэспублікі Беларусь і ўвядзенне новай дзяржаўнай сімволікі. Распад СССР, утварэнне Садружнасці Незалежных Дзяржаў (СНД). Перамены ў сістэме органаў улады і кіравання ў сувязі з абвяшчэннем незалежнасці рэспублікі. Заканатворчасць Вярхоўнага Савета. Прыняцце Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

Выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь 1994 г. Рэфармаванне сістэмы выканаўчай і заканадаўчай улады. Рэферэндумы 1995, 1996 і 2004 гг. Змены ў Канстытуцыі. Выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь 2001, 2006 і 2010 гг. Дзяржаўныя інстытуты і ідэалагічныя працэсы ў сучаснай Беларусі. Прыняцце заканадаўчых дакументаў аб свабодзе сумлення і рэлігійных арганізацыях.

Сацыяльна-эканамічнае становішча. Цяжкасці пераходу ад цэнтралізаванай адміністрацыйна-каманднай сістэмы да рыначнай эканомікі. Разрыў ранейшых эканамічных сувязей. Энергетычная праблема. Скарачэнне маштабаў вытворчасці. Інфляцыйныя працэсы. Зніжэнне ўзроўню жыцця

насельніцтва. Наступствы Чарнобыльскай катастрофы. Сацыяльная напружанасць у грамадстве.

Эканамічныя рэформы. Усталяванне розных форм уласнасці і гаспадарання. Прыватызацыя і яе супярэчнасці. Стварэнне камерцыйных структур і сумесных прадпрыемстваў. Знешнеэканамічныя сувязі. Станаўленне рыначных адносін у аграрным сектары эканомікі.

Праграма Прэзідэнта і Савета Міністраў па выхадзе з крызісу. Зніжэнне інфляцыі, ажыўленне вытворчасці. Курс на сацыяльна арыентаваную рыначную эканоміку. Грашова-фінансавая сістэма. Беларуская мадэль сацыяльна-эканамічнага развіцця. Мадэрнізацыйныя працэсы ў эканоміцы. Усебеларускія народныя сходы 1996, 2001, 2006 і 2010 гг., іх праграмы.

Знешняя палітыка. Дыпламатычнае прызнанне Рэспублікі Беларусь. Статус без'ядзернай і нейтральнай дзяржавы. Канцэпцыя нацыянальнай бяспекі краіны. Павышэнне актыўнасці Рэспублікі Беларусь у дзейнасці ААН і іншых міжнародных арганізацый. Стварэнне СНД, яе структура і дзейнасць.

Шматвектарнасць знешняй палітыкі рэспублікі. Узаемаадносіны з Расійскай Федэрацыяй) і краінамі СНД. Дагавор аб Саюзе Беларусі з Расіяй 1997 г. Дагавор аб стварэнні Саюзнай дзяржавы 1999 г. Супрацоўніцтва з Расіяй на міжрэгіянальным узроўні. Стварэнне і дзейнасць ЕўрАзЭс. Мытны саюз. Узаемаадносіны Беларусі з краінамі Лацінскай Амерыкі, Азіі.

Навука, культура і адукацыя. Уплыў дэмакратызацыі грамадска-палітычнага жыцця на актывізацыю духоўнага патэнцыялу рэспублікі. Нацыянальна-культурнае адраджэнне. Прыняцце Закона аб адукацыі, Закона аб культуры, Закона аб мове. Удасканаленне сістэмы нацыянальнай адукацыі. Рэформа агульнаадукацыйнай школы, змены ў сістэме падрыхтоўкі спецыялістаў у ВНУ у 1990-я гг. Развіццё недзяржаўных навучальных устаноў. Супярэчнасці і перспектывы развіцця беларускай навукі. Рэформа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, інтэграцыя ў міжнародную навуковую супольнасць. Развіццё навукі ў вышэйшай школе. БДУ. Рэформа агульнаадукацыйнай школы і змены ў сістэме вышэйшай адукацыі ў пачатку XXI ст. Кодэкс аб адукацыі. Новы этап у развіцці літаратуры, тэатра, кіно, мастацтва, архітэктуры: дасягненні і цяжкасці. Зварот пісьменнікаў да асэнсавання беларускай гісторыі. Правядзенне музычных фестываляў. «Славянскі базар» у Віцебску. Пашырэнне нефармальных тэндэнцый у выяўленчым мастацтве. Дасягненні кінамастацтва Беларусі. Спартыўныя дасягненні Рэспублікі Беларусь. Праблемы і перспектывы беларускага культурнага адраджэння.

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

ЛІТАРАТУРА

АСНОЎНАЯ

Крыніцы

Беларускія летапісы і хронікі. Мінск, 1997.

Белоруссия в эпоху капитализма: Сб. док. и материалов: В 2 т. Минск, 1983; 1990.

Белоруссия в эпоху феодализма: Сб. док. и материалов: В 4 т. М., 1959–1979.

Беларусізацыя. 1920-я гады: Дак. і матэрыялы. Мінск, 2001.

Белорусские остарбайтеры. Т. 1–5: Док. и материалы. Минск, 1996–1998.

Восстание в Литве и Белоруссии 1863–1864. Док. и материалы. М., 1965.

Всенародное партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны. Док. и материалы. Минск, 1973–1988.

Знешняя палітыка Беларусі. Зб. дак. і матэрыялаў. Т. 1–5. Мінск, 1997–2002.

Лукашенко А. Г. Исторический выбор Беларуси: Лекция Президента Республики Беларусь в Белорусском государственном университете. Минск, 14 марта 2003. Минск, 2003.

Полное собрание русских летописей. Т. 32. М., 1975; Т. 35. М., 1980.

Праграмныя дакументы палітычных партый / Склад. П. І. Брыгадзін. Мінск, 1994.

Публицистика белорусских народников. Минск, 1993.

Рэлігійнае пісьменства кірылічнай традыцыі XI–XV стст. Мінск, 2013.

Уния в документах: Сб. док. и материалов. Минск, 1997.

Хрестоматия по истории Белоруссии: С древнейших времен до 1917 г. Минск, 1977.

Хрестоматия по истории БССР (1917–1983). Минск, 1984.

Падручнікі і вучэбныя дапаможнікі

Великая Отечественная война советского народа (в контексте Второй мировой войны): учеб. пособие / Под ред. А. А. Ковалени, Н. С. Сташкевича. - Минск, 2004.

Гісторыя Беларускай ССР: У 5 т. Мінск, 1972–1975.

Гісторыя Беларусі: у 2-х ч. Курс лекцый / П.І.Брыгадзін, І.П.Крэнь, І.І.Коўкель і інш. Мінск, 2000 – 2002.

Гісторыя Беларусі: Навуч. дапам. / А. Г. Каханоўскі, С. М. Ходзін, А. А. Яноўскі і інш. Мінск, 2001.

Гісторыя Беларусі: у 6 т. - Мінск, 2000-2006. - Т. 1: Старажытная Беларусь: ад першапачатковага засялення да сярэдзіны XIII ст.; Т. 3: Беларусь у часы Рэчы

Паспалітай (XVII-XVIII стст.); Т. 4: Беларусь у складзе Расійскай імперыі (канец XVIII – пачатак XX ст.); Т. 5: Беларусь у 1917–1945 гг. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.].

Гісторыя Беларусі: У 2 ч. Ч. 1. Ад старажытных часоў па люты 1917; Ч. 2. Люты 1917–2004 / Пад рэд. Я. К. Новіка, Г. С. Марцуля. Мінск, 2006.

Гісторыя Беларусі: У 2 ч. Ч. 1. Са старажытных часоў да канца XVIII ст. Мінск, 2000; Ч. 2. XIX–XX ст.: Курс лекцый. Мінск, 2002.

Гісторыя сялянства Беларусі: У 3 т. Т. 1. Мінск, 1997; Т. 2. Мінск, 2002.

История Беларуси: Учеб. пособие: В 2 ч. Ч. 2. / Я. И. Трещенок, А. А. Воробьев, Н. М. Пурышева и др. Могилев, 2005.

Каханоўскі А.Г. Гісторыя Беларусі другой паловы XIX ст. : вучэб-метадыч. дапаможнік. Мінск, 2012

Лыч Л. М., Навіцкі У. Л. Гісторыя культуры Беларусі. Мінск, 1996.

Трещенок Я. И. История Беларуси: Учеб. пособие. Ч. 1. Досоветский период. Могилев, 2003.

ДАДАТКОВАЯ

Крыніцы

Адамушко В.И. Беларусы в советском тылу. Июнь 1941 – 1942. Сб. документов. Минск, 2010.

Беларуская нацыя: уз'яднанне. Верасень 1939 г. – чэрвень 1941 г. Зб. дакументаў і матэрыялаў / Аўт.-склад. У.Ф. Ладысеў. Мінск БДУ, 2004.

Беларусь и война 1812 года. Документы и материалы / Авт.-сост. А.М. Лукашевич, Д.Л. Яцкевич; ред. кол. : В.И. Адамушко (гл.ред) и др. Минск, 2011.

Булгарын Фадзей. Выбранае. – Мінск, 2003.

Архіў уніяцкіх мітрапалітаў. Дакументы да гісторыі царквы ў Беларусі XV—XVI ст. Мінск, 1999.

Борьба за Советскую власть в Белоруссии 1918–1920: Сб. док. и материалов: В 2 т. Минск, 1968–1971.

Вішнеўскі А. Ф., Юхо Я. А. Гісторыя дзяржавы і права ў Беларусі ў дакументах і матэрыялах. Мінск, 1998.

Гісторыя Беларусі ў дакументах і матэрыялах. Т. 1. Мінск, 1936.

Дакументы і матэрыялы па гісторыі Беларусі (1772–1903 гг.). Т. 2. Мінск, 1940.

Документы и материалы по истории Белоруссии (1900–1917). Т. 3. Минск, 1953.

Дэкларацыя Вярхоўнага Савета БССР аб дзяржаўным суверэнітэце БССР (27 ліпеня 1990 г.). Мінск, 1990.

История Беларуси в документах и материалах / Авт.-сост. И. Н. Кузнецов, В. Г. Мазец. Минск, 2000.

Закон Рэспублікі Беларусь «Аб мовах у Беларускай ССР». Мінск, 1990.

Калиновский К. Из печатного и рукописного наследия. Минск, 1988.

Каліноўскі К. За нашу вольнасць: Творы, дакументы. Мінск, 1999.

Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь. Мінск, 1994, 1996.

Канун и начало войны: Док. и материалы. Л., 1991.

Кооперативно-колхозное строительство в СССР: Док. и материалы. М., 1991.

Луцкевіч А. За 25 гадоў (1903–1928). Успаміны аб працы першых беларускіх палітычных арганізацый: БРГ, БСГ. Мінск, 1991.

Метрыка Вялікага княства Літоўскага: (Копія канца XIV ст.). Мінск, 2000.

На крутым павароце. Ідэолага-палітычная барацьба на Беларусі ў 1919–1931 гг. Дакументы, матэрыялы, аналіз. Мінск, 1999.

Народное образование в БССР: Сб. док. и материалов: В 2 т. Минск, 1979–1980.

«Нацистское золото» из Беларуси: Док. и материалы. Минск, 1998.

Платонаў Р.П. Беларусь у міжваенны перыяд. Старонкі палітычнай гісторыі ў святле архіўных крыніц. Мінск, 2001.

Платонов Р.П. Белоруссия, 1941-й: известный и неизвестный. По документам Национального архива Республики Беларусь. Минск, 2000.

Польско-советская война 1919–1920: (Ранее не опубликованные документы и материалы). М., 1994. Ч. 1–2.

Революционный подъем в Литве и Белоруссии в 1861–1862 гг.: Сб. док. М., 1964.

Русско-белорусские связи: Сб. док. (1570–1667). Минск, 1963.

Русско-белорусские связи во второй половине XVII в. (1667–1686): Сб. док. Минск, 1972.

Слова пра паход Ігаравы. Мінск, 1985.

Слуцкі збройны чын 1920 г. у дакументах і ўспамінах. Мінск, 2001.

Социально-политическая борьба народных масс Белоруссии: Сб. док. и материалов. Минск, 1988.

Статут Великого княжества Литовского 1529 года. Мінск, 1960.

Статут ВКЛ. Тэкст. Даведнік. Каментарыі. Мінск, 1989.

Федеративный договор. Документы. М., 1992.

Фисенко В. Н. Хартия сотрудничества. Минск, 1993.

Францыск Скарына: Зборнік дакументаў і матэрыялаў. Мінск, 1988.

Падручнікі і вучэбныя дапаможнікі

Гісторыя Беларусі і сусветная цывілізацыя: дапам. для студэнтаў прыродазн. фак. / А. Г. Каханоўскі [і інш.]. Мінск, 2008.

Гісторыя Беларусі ў кантэксце еўрапейскай цывілізацыі: Дапаможнік: 2-е выд., папр. і паш. / У.А. Сосна і інш.; пад рэд. Л.В. Лойкі. Мінск, 2005.

Гісторыя Беларусі: новае ў даследаванні і выкладанні. Мінск, 1999.

Дзмітрачкоў П. Ф. Старажытная гісторыя Беларусі. Магілёў, 1999.

З гісторыі палітычных партый: Вучэб. дапам. Мінск, 1993.

История Беларуси: Учеб.-информ. пособие / Под ред. А.Г. Кохановского, О.А. Яновского. Минск, 2001.

История политических партий России и Беларуси (конец XIX – первая четверть XX вв.). Минск, 2001.

Ковкель, И.И. История Беларуси с древнейших времен до нашего времени / И.И. Ковкель, Э.С. Ярмусик. – Минск, 2006.

Матэрыялы па гісторыі Беларусі. Мінск, 2000.

Нарысы гісторыі Беларусі: У 2 ч. / Рэд. М. П. Касцюк і інш. Мінск, 1994–1995.

Октябрь 1917 г. и судьбы политической оппозиции. В 3 ч. Гомель, 1993.

Очерки истории, науки и культуры Беларуси. IX–XX вв. Минск, 1996.

Цяплова В.А., Каханоўскі А.Г., Грыбко І.Л. Гісторыя Беларусі XIX ст. Мінск, 2004.

Эканамічная гісторыя Беларусі. Мінск, 1999.

Даследаванні

Актуальныя праблемы гісторыі Беларусі: стан, здабыткі і супярэчнасці, перспектывы развіцця: У 4 частках / Пад рэд. І.П. Крэня, У.І. Навіцкага, І.А. Змітровіча. – Гродна: ГрДУ, 2003

Абецедарский Л.С. Белоруссия и Россия XVI–XVII вв. Минск, 1978.

Агіевіч У.У. Імя і справа Скарыны: У чыіх руках спадчына. Мінск, 2002.

Адамушка У.І. Палітычныя рэпрэсіі 20–50-х гг. на Беларусі. Мінск, 1994.

Актуальные проблемы формирования правового государства в Республике Беларусь. Минск, 1996.

Алексеев Л.В. Смоленская земля в IX–XIII вв.: Очерки истории Смоленщины и Восточной Белоруссии. М., 1980.

Аляксееў В.П., Вітаў М.У., Цягака Л.У. Расавая геаграфія беларусаў і праблемы этнагенезу. Мінск, 1994.

Анішчанка Я.К. Беларусь у часы Кацярыны II (1772–1796). Мінск, 1998.

Антон Луцкевич: Материалы следственного дела НКВД БССР / Науч. ред. В.Н. Михнюк. Минск, 1997.

Арлоў У. А. Таямніцы полацкай гісторыі. Мінск, 1994.

Беларусь на мяжы тысячагоддзяў / І.М. Абрамаў, Я.М. Бабосаў, А.У. Верашчагіна і інш. Мінск, 2000.

Беларусь на пути к европейской интеграции: вопросы суверенитета. Минск, 1997.

Беларусь паміж Усходам і Захадам: Праблемы міжнацыянальнага, міжрэлігійнага і міжкультурнага ўзаемадзеяння, дыялогу і сінтэзу. Ч. 1, 2. Мінск, 1997.

Белоруссия и Россия: отечества и государства. М., 1997.

Біч М. Беларускае адраджэнне ў XIX – пачатку XX ст. Мінск, 1993.

Блинова Т. Иезуиты в Белоруссии. Минск, 1990.

Бохан Ю.М. Наёмнае войска ў Вялікім княстве Літоўскім у XV–XVI стст. Мінск, 2004.

Бохан Ю.М. Узбраенне войска ВКЛ другой паловы XIV – канца XVI ст. – Мінск, 2002.

Бохан, Ю.М. Побыт феадалаў Вялікага Княства Літоўскага ў XV – сярэдзіне XVII стагоддзя / Ю.М. Бохан, А.А. Скеп'ян. Мінск : Беларусь, 2011.

Бригадин П.И. Эсеры в Беларуси (конец XIX в. – февраль 1917 г.). Минск, 1994.

Бригадин П.И. История Беларуси в контексте европейской истории: курс лекций. Минск, 2007.

Брыгадзін П.І., Мацяс І.Д. Усевалад Ігнатоўскі: Палітычны дзеяч, вучоны. Мінск, 1998.

Бяспалая М. Беларуская вёска ў першыя гады нэпа (1921–1923). М., 1999.

Вабішчэвіч А.М. Нацыянальна-культурнае жыццё Заходняй Беларусі (1921–1939). Брэст, 2008.

Валаханович И.А. Антисоветское подполье на территории Беларуси в 1944–1953 гг. Минск, 2002.

Варонка Я. Беларускі рух ад 1917 да 1920 г. Кароткі агляд. Мінск, 1991.

Волкогонов Д. А. Семь вождей. Галерея лидеров СССР: В 2 кн. Минск, 1995.

Варонін, В. А. Князь Юрай Лынгвеневіч Мсціслаўскі: Гістарычны партрэт. Мінск, 2010.

Врублевский А.П., Протько Т.С. Из истории репрессий против белорусского крестьянства. 1929–1934 гг. Минск, 1992.

Ганцова С.К., Чамярыцкі В.А., Штыхаў Г.В. Сведкі беларускай мінуўшчыны (VI–XV ст.). Мінск, 1996.

Галенчанка Г.Я. Францыск Скарына – беларускі і ўсходнеславянскі першадрукар. Мінск, 1993.

Гарбачова В.В. Паўстанне 1830–1831 гадоў на Беларусі. Мінск, 2001.

Гістарычны Атлас Беларусі. Том 1. Беларусь ад старажытных часоў да канца XVIII ст. Варшава–Мінск, 2008.

Гісторыя сялянства Беларусі: Са старажытных часоў да 1996 г.: У 3 тамах / Я.К.Анішчанка, Г.Я.Галенчанка, В.Ф.Голубеў і інш.; Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут гісторыі. Мінск, 1997–2002.

Гісторыя Беларусі і сусветная цывілізацыя: дапам. для студэнтаў прыродазн. фак. / А.Г. Каханоўскі і інш. Мінск БДУ, 2008.

Гісторыя Беларусі ў 6 т. / рэдкал. М.П. Касцюк (гал. рэд.) і інш. Мінск, 2000–2006.

Гісторыя беларускай дзяржаўнасці ў канцы XVIII – пач.XXI ст.: у 2 кн. – Кн. 1 / А.А. Каваленя [і інш.]. Рэд.кал. А.А. Каваленя [і інш.]; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. - Мінск, 2011.

Голенченко Г.Я. Идейные и культурные связи восточнославянских народов в XVI – середине XVII вв. Минск, 1989.

Голубеў В.Ф. Сялянскае землеўладанне і землекарыстанне на Беларусі XVI—XVIII ст. Мінск, 1992.

Голубеў В.Ф. Сельская абшчына ў Беларусі XVI-XVIII стст. Минск, 2008.

Глушаков В.В. Беларусь на пороге тысячелетий. Минск, 1999.

Государственность Беларуси. Проблемы формирования в программах политических партий. Минск, 1999.

Грицкевич А.П. Социальная борьба горожан (XVI–XVIII вв.). Минск, 1979.

Груша А.І. Канцылярыя Вялікага княства Літоўскага 40-х гадоў XV – першай паловы XVI ст. Мінск, 2006.

Довнар-Запольский М. В. История Белоруссии. Минск, 2003.

Доўнар-Запольскі М. В. Гісторыя Беларусі. Мінск, 1994.

Емельянчык У. Паланез для касінераў: (З падзей паўстання 1794 г. пад кіраўніцтвам Т. Касцюшкі на Беларусі). Мінск, 1994.

Ермолович В.И., Жумарь С.В. Огнем и мечом: Хроника польского националистического подполья в Белоруссии (1939 –1953 гг.). Минск, 1994.

Забаўскі М.М. Расійская Дзяржаўная дума ў грамадска-палітычным жыцці Беларусі (1906–1917 гг.). Мінск, 1999.

Загарульскі Э. М. Заходняя Русь у IX–XIII ст. Мінск, 1998.

Загорульский Э.М. Белая Русь. Середина I тыс. – середина XIII в. Минск, 2013.

Загорульский Э.М. Славяне. Происхождение и расселение на территории Беларуси. – Минск: БГУ, 2013.

Загорнов, А.А. Цензура в Беларуси: законодательство и практика в первой половине XIX века. – БрГУим. Пушкина, 2006.

Зелинский П.И. Политическая работа КПЗБ в массах. 1928–1939 гг. Минск, 1988.

Зялінскі П.І. Гісторыя Беларусі (1917–1945): дапаможнік / П.І. Зялінскі, У.К. Коршук, У.Ф. Ладысеў. Мінск: БДУ, 2012.

З гісторыі уніяцтва ў Беларусі (да 400-годдзя Брэсцкай уніі) / Пад рэд. М.В. Біча, П.А. Лойкі. Мінск, 1996.

Игнатенко А.П. Борьба белорусского народа за воссоединение с Россией (вторая половина XVII–XVIII вв.). Минск, 1974.

Ігнаценка І.М. Кастрычніцкая рэвалюцыя на Беларусі: Асаблівасці і вынікі. Мінск, 1995.

Ігнатоўскі У.М. Кароткі нарыс гісторыі Беларусі. Мінск, 1991.

Иностранная военная интервенция в Белоруссии 1917–1920 гг. Минск, 1990.

История Беларуси: полный курс: полный курс. учеб. пособие / А.Г. Кохановский и др. Минск, 2010.

История политических партий: Материалы для самостоятельной работы студентов / Под общ. ред. В. К. Коршука, И. Ф. Романовского. Минск, 2002.

Каваленя А.А. Прагерманскія саюзы моладзі на Беларусі. Мінск, 1999.

Калечиц Е.Г. Первоначальное заселение территории Белоруссии. Минск, 1984.

Канфесіі на Беларусі (канец XVIII–XX ст.). Мінск, 1998.

Касцюк М.П. Бальшавіцкая сістэма ўлады на Беларусі. Мінск, 2000.

Каханоўскі А.Г. Сацыяльная трансфармацыя беларускага грамадства (1861–1914). Мінск, 2013.

Каханоўскі Г.А. Археалогія і гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVI–XIX ст. / Навук. рэд. Л. Д. Побаль. Мінск, 1984.

Каханоўскі Г.А., Каханоўскі А.Г. Руплівец нашай старасветчыны: Яўстах Тышкевіч. Мінск, 1991.

Кісялёў Г.В. На пераломе дзвюх эпох: Паўстанне 1863 г. на Міншчыне. Мінск, 1990.

Киселев, А.А. Система управления и чиновничество белорусских губерний в конце XVIII – первой половине XIX в. – Минск, 2007.

Коршук В.К. Политические партии: история и современность. Учеб.-метод. комплекс для студентов гуманит. фак. / В.К. Коршук, И.Ф. Романовский, Е.А. Гребень. Минск, 2007.

Краўцэвіч А.К. Стварэнне Вялікага княства Літоўскага. Мінск, 1998.

Кром М.М. Меж Русью и Литвой: Западнорусские земли в системе русско-литовских отношений конца XV – первой половины XVI в. М., 1995.

Крук У.П. Сялянскі рух на Беларусі. 1864–1900. Мінск, 1993.

Круталевич В.А. На путях национального самоопределения: БНР–БССР–РБ. Минск, 1995.

Круталевич В.А. История Беларуси: становление национальной державности (1917–1922). Минск, 2002.

Культурна-нацыянальныя працэсы на Беларусі ў другой палове XIX–XX ст.: Зб. навук. прац / Пад агульн. рэд. М. Забаўскага, І. Канапацкага. Мінск, 1998.

Куль-Сяльвёрстава С.Я. Беларусь на мяжы стагоддзяў (другая палова XVIII – 1820 г.). Мінск, 2000.

Лабынцаў Ю. Пачатае Скарынам. Беларуская друкаваная літаратура эпохі Рэнесансу. Мінск, 1990.

Ладысеў У.Ф. Брыгадзін П.І. На пераломе эпох: Станаўленне беларускай дзяржаўнасці (1917–1920 гг.). Мінск, 1999.

Ладысеў У.Ф. Паміж Усходам і Захадам. Станаўленне дзяржаўнасці і тэрытарыяльнай цэласнасці Беларусі (1917–1939) / У.Ф. Ладысеў, П.І. Брыгадзін. Мінск 2003.

Ладысев В.Ф. В борьбе за демократические права и свободы: (Из исторического опыта Компартии Западной Белоруссии, 1929–1938 гг.). Минск, 1988.

Лебедев А.Д. Политика Советской власти по отношению к Римско-католической церкви в БССР (1919 – 1929 гг.) – Минск: РИВШ, 2013.

Лепеш, О.В. Комитет западных губерний: организация и деятельность (1831–1848) – Минск 2010.

Лемяшонак У.І. Вызваленне – без грыфа «Сакрэтна». Мінск, 1996.

Літвін А.М. Акупацыя Беларусі (1941–1944): Пытанні супрацiву і калабарацыі. Мінск, 2000.

Лойка П.А. Шляхта беларускіх зямель у грамадска-палітычным жыцці Рэчы Паспалітай другой паловы XVI – першай трэці XVII ст. Мінск, 2002.

Лойка П.А. Прыватнаўласніцкія сяляне Беларусі: Эвалюцыя феадальнай рэнты ў 2-й палове XVII–XVIII ст. Мінск, 1991.

Луговцова С.А. Политика российского самодержавия по отношению к дворянству Белоруссии в конце XVIII – первой половине XIX в. Минск, 1997.

Луцкевіч А. Польская акупацыя ў Беларусі. Мінск, 1992.

Любавский М.К. Очерк истории Литовско-Русского государства до Люблинской унии включительно. М., 1910.

Марзалюк І.А. Гісторыя рэлігіі Беларусі ў X–XVIII ст. Магілёў, 1997.

Лукашевич А.М. Градоправители Минска: история власти (февраль 1917 – декабрь 2013). Минск, 2013.

Марозава С. Уніяцкая царква ў культурна-гістарычным развіцці Беларусі (1596–1839 гг.). Гродна, 1996.

Марзалюк І.А. Міфы "Адраджэнскай" гістарыяграфіі Беларусі: манаграфія / І.А. Марзалюк. Магілёў, 2009.

Мартос А. Беларусь в исторической, государственной и церковной жизни. Минск, 1990.

Мельнікаў А.А. Кірыл, епіскап Тураўскі. Минск, 2000.

Мельник В.А. Основы идеологии белорусского государства: учеб. пособие / В.А. Мельник. Минск, 2011.

Михнюк В.Н. Социалистические преобразования в западных областях БССР (сентябрь 1939 – июнь 1941 гг.): Историогр. очерк. Минск, 1979.

Михнюк В.Н. Становление и развитие исторической науки Советской Белоруссии (1919–1941 гг.) / Под ред. П. Т. Петрикова. Минск, 1985.

Міхнюк У.М. Арыштаваць у высылцы: Дакументальны нарыс пра А. Дудара. Мінск, 1996.

На шляху станаўлення беларускай нацыі: гістарыяграфічныя здабыткі і праблемы / В.В. Яноўская і інш.; навук. рэд. В.В. Яноўская. Мінск, 2011

Насевіч В.Л. Пачаткі Вялікага княства Літоўскага: Падзеі і асобы. Мінск, 1993.

Опыт тысячелетия. Средние века и эпоха Возрождения. М., 1996.

Павлов Я.С. Советско-германские договоры 1939–1941 гг.: Трагедия тайных сделок. Минск, 1996.

Падокшын С.А. Унія. Дзяржаўнасць. Культура (філасофска-гістарычны аналіз). Мінск, 1998.

Палітычныя партыі Беларусі: Дапам. для вывучаючых гісторыю Беларусі. Мінск, 1994.

Паречина С.Г. Институт президентства: история и современность. Минск, 2003.

Первая мировая война — пролог XX века. М., 1998.

Пілецкі В.А. Першабытнае грамадства на Беларусі. Мінск, 1996.

Пилипенко М. Возникновение Белоруссии. Новая концепция. Минск, 1991.

Пичета В.И. Белоруссия и Литва XV-XVI вв. (исследования по истории социально-экономического, политического и культурного развития). М., 1961.

Платонаў Р.П. Лёсы: Гісторыка-дакументальныя нарысы аб людзях і малавядомых падзеях духоўнага жыцця ў Беларусі 20–30-х гг. Мінск, 1998.

Платонаў Р.П. На крутым павароце: Ідэолага-палітычная барацьба на Беларусі ў 1929–1931 гг. Мінск, 1999.

Попов М.А. Митрополит Станислав Богуш-Сестренцевич (1731 – 1826): роль в формировании правительственной политики по отношению к Римско-католической церкви на белорусских землях (конец XVIII – первая четверть XIX в.). Минск, 2012.

Праблемы ўз'яднання Заходняй Беларусі з БССР: Гісторыя і сучаснасць / Адк. рэд. П. І. Брыгадзін, У. Ф. Ладысеў. Мінск, 2000.

Протько Т.С. Становление советской тоталитарной системы в Беларуси (1917–1941 гг.). Минск, 2002.

Проблемы формирования белоруской государственности в XX – начале XXI века: избранные труды Н.С. Сташкевича / Под науч. ред А.Н. Данилова, В.С. Кошелева. Минск, 2012.

Политический партии РБ: материалы для самостоятельной работы студентов / Авт.-сост. В.К. Коршук, А.Г. Кохановский, И.Ф. Романовский. Минск, 2005.

Рудовіч С. Час выбару: Праблема самавызначэння Беларусі ў 1917 г. Мінск, 2001.

Саверчанка І.В. Сымон Будны – гуманіст і рэфарматар. Мінск, 1993.

Сагановіч Г. Невядомая вайна 1654—1667 гг. Мінск, 1995.

Сарокін А.М. На ростанях айчыннай гісторыі. Беларуская вёска (1917–1990 гг.). Мінск, 1999.

Сачанка Б. Беларуская эміграцыя. Мінск, 1991.

Седов В.В. Славяне в древности. М., 1994.

Соколова М.А. Общественное движение на территории Беларуси (XIX – начало XX в.): историография, методические принципы исследования. Минск 2011

Сямашка Я. Армія Краёва на Беларусі. Мінск, 1994.

Скарына і яго эпоха. Мінск, 1990.

Славяне и их соседи. М., 1999.

Слобожанин В. П. Земское самоуправление в Беларуси (1905–1917 гг.). Минск, 1994.

Снапкоўскі У.Е. Знешнепалітычная дзейнасць Беларусі. 1944–1953 гг. Мінск, 1997.

Снапкоўскі, У.Е. Гісторыя знешняй палітыкі Беларусі. У 2 ч. Мінск: БДУ, 2003.

Содружество Независимых Государств: портрет на фоне перемен / Авт.-сост. А. Белько и др.; Отв. ред. И. М. Коротченя. Минск, 1996.

Сокал С.Ф. Кароткі агляд гістарычнай, палітычнай і прававой думкі Беларусі. Магілёў, 1999.

Соловьев А.К. Белорусская Центральная Рада: создание, деятельность, крах. Минск, 1995.

Сосна У.А. Фарміраванне саслоўна-групавога складу сялянства Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст. Мінск, 2000.

Становление и развитие белорусской государственности / А.Г. Кохановский и др. Минск, 2011.

Сташкевич Н.С. Приговор революции: Крушение антисоветского движения в Белоруссии, 1917–1925. Минск, 1985.

Страницы истории Компартии Белоруссии: суждения, аргументы, факты / Сост. Ю. П. Смирнов, Н. С. Сташкевич; Под ред. Р. П. Платонова. Минск, 1990.

Таляронак С. Грамадска-палітычны рух на Беларусі (канец XVIII — 30-я гг. XIX ст.). Мінск, 1998.

Тарле Е.В. Нашествие Наполеона на Россию. М., 1992.

Тимохович И. В. Битва за Белоруссию. Минск, 1994.

Туронак Ю. Беларусь пад нямецкай акупацыяй. Мінск, 1993.

Турук Ф.Ф. Белорусское движение. Очерк истории национального и революционного движения белорусов / Предисл. А. Кавки. Минск, 1994.

Унучак А.У. «Наша ніва» і беларускі нацыянальны рух (1906 – 1917 гг.). Мінск, 2008.

Урбан П. Да пытаньня этнічнай прыналежнасці старажытных ліцьвінаў. Мінск, 1994.

Улашчык М. М. Працы па археаграфіі і крыніцазнаўству гісторыі Беларусі: З рукапіснай спадчыны / Уклад.: Я. М. Кісялёва, В. У. Скалабан; Рэдкал.: Н. М. Дзятчык і інш. Мінск, 1999.

Філаматы і філарэты. Мінск, 1998.

Ходзін С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі (гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне): Вучэб. дапам. Мінск, 1999.

Ходзін С.М. Гісторыя культуры Беларусі ў 1920–1930-я гг.: Дапам. для студэнтаў. Мінск, 2001.

Чаропка В. Уладары Вялікага княства. Мінск, 1996.

Цвикевич А. Краткий очерк возникновения БНР. Минск, 1990.

Цітоў В.С. Этнаграфічная спадчына. Беларусь: краіна і людзі. Мінск, 2001.

Цьвікевіч А. «Западно-руссизм». Нарысы з гісторыі грамадскай мысьлі на Беларусі ў XIX і пачатку XX в. 2-е выд. Мінск, 1993.

Шадурский В.Г. Культурные связи Беларуси со странами Центральной и Западной Европы (1945–1990 гг.). Минск, 2000.

Шалькевич В.Ф. Кастусь Калиновский: Страницы биографии. Минск, 1988.

Швед В.В. Беларускія старонкі дзекабрыстаў. Мінск, 1998.

Швед В.В. Паміж Польшчай і Расіяй: Грамадска-палітычнае жыццё на землях Беларусі (1772–1863). Гродна, 2001.

Щеглов Г.Э. 1863-й. Забытые страницы. Минск, 2005.

Этнаграфія беларусаў: гістарыяграфія, этнагенез, этнічная гісторыя. Мінск, 1985.

Юхо І.А. Крыніцы беларуска-літоўскага права. Мінск, 1991.

Юхо Я.А. Кароткі нарыс гісторыі і права Беларусі. Мінск, 1992.

Юхо Я.А. За вольнасць нашу і вашу: Тадэвуш Касцюшка. Мінск, 1992.

Юхо Я.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі. У 2 ч. Ч.1. Мінск, 2000; ч.2. Мінск, 2003.

Яноўская В.В. Хрысціянская царква ў Беларусі 1864 – 1914 гг. Мінск, 2002

Янушкевіч, А.М. Вялікае княства Літоўскае і Інфлянцкая вайна 1558–1570 гг. / А.М. Янушкевич. Мінск, 2007.

Янушкевіч Я. Неадменны сакратар адраджэння: Вацлаў Ластоўскі. Мінск, 1995.

Навукова-даведачныя выданні

Архітэктура Беларусі: Энцыкл. давед. / Рэдкал.: А. А. Воінаў і інш. Мінск, 1993.

Асветнікі зямлі Беларускай: Энцыкл. давед. Мінск, 2001.

Беларуская Савецкая Энцыклапедыя: У 12 т. Мінск, 1969–1975. Т. 1–2.

Беларуская энцыклапедыя: У 18 т. Мінск, 1996–2004. Т. 1–18.

Беларуская ССР: Кароткая энцыкл. Мінск, 1976–1981. Т. 1–5.

Беларусь: Энцыкл. давед. Мінск, 1995.

Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне (1941–1945): Энцыкл. Мінск, 1990.

Бібліяграфія па гісторыі Беларусі: Феадалізм і капіталізм. Мінск, 1969.

Беларускія пісьменнікі: Біябібліягр. давед. Мінск, 2000. Т. 1–6.

Ілюстраваная храналогія гісторыі Беларусі: Ад старажытнасці да пачатку XX ст. Мінск, 1995.

История Беларуси: Сл.-справ. Минск, 2000.

Мысліцелі і асветнікі Беларусі: Энцыкл. давед. Мінск, 1995.

Памяць Беларусі: Рэспубліканская кніга. Мінск, 2005.

Ф. Скарына і яго час: Энцыкл. давед. Мінск, 1988.

Храналогія гісторыі Беларусі. Мінск, 1992.

Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: У 6 т. Мінск, 1993–2001.

Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі: У 5 т. Мінск, 1982–1987.

Этнаграфія Беларусі: Энцыкл. Мінск, 1983.

МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ ПА АРГАНІЗАЦЫІ І ВЫКАНАННЮ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАМІ ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ «ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ»

Важнае значэнне ў падрыхтоўцы спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй адыгрывае кампетэнтнасны падыход, які істотна павялічвае практычную арыентаванасць адукацыйнага працэсу і ролю кіруемай самастойнай працы. Кіруемая самастойная праца студэнтаў арганізуецца рэктаратамі, дэканатамі, кафедрамі, выкладчыкамі ўстаноў вышэйшай адукацыі ў адпаведнасці з Палажэннем аб самастойнай працы студэнтаў, распрацаваным установай вышэйшай адукацыі. Пры гэтым патрэбна кіравацца існуючымі нарматыўнымі дакументамі, а таксама існуючым вопытам устаноў вышэйшай адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Кіруемая самастойная праца студэнтаў прадугледжвае выкананне тэстаў, здачу прамежкавых залікаў, выкананне кантрольных прац, напісанне рэфератаў, азнаямленне з вучэбнай, вучэбна-метадычнай і навуковай літаратурай, працу з гістарычнымі крыніцамі, напісанне эсэ па праблемным тэмам, выкананне вучэбна-даследчыцкіх прац, стварэнне прэзентацый, электронных вучебна-метадычных комплексаў і інш.

Па кожнаму вучэбнаму раздзелу ў адпаведнасці з яго мэтай і задачамі па фарміраванню і развіццю ў студэнтаў прафесіянальных кампетэнцый выкладчыкам (кафедрай) праектуюцца і рэалізуюцца разнастайныя педагагічныя тэхналогіі. У ліку эфектыўных педагагічных методык і тэхналогій, якія спрыяюць актывізацыі пазнавальнай творчай дзейнасці студэнтаў, набыццю імі вопыту самастойнага вырашэння разнастайных задач, неабходна вылучыць:

– тэхналогіі модульна-рэйтынгавага навучання;
– тэхналогіі вучэбна-даследчыцкай дзейнасці;
– камунікатыўныя тэхналогіі (дыскусіі, круглыя сталы, прэс-канферэнцыі, вучэбныя дэбаты і інш.);
– гульнявыя тэхналогіі (арганізацыя і правядзенне дзелавых, ролевых, імітацыйных гульняў і інш.).

СРОДКІ ДЫЯГНОСТЫКІ ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ СТУДЭНТАЎ

Для дыягностыкі кампетэнцый будучых спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй прадугледжана працэдура, якая адпавядае адукацыйнаму стандарту:

– вызначэнне аб'ектаў дыягностыкі, якімі з'яўляюцца кампетэнцыі выпускніка;

– выяўленне фактычных вучэбных дасягненняў студэнта з дапамогай крытэрыяльна-арыентаваных тэстаў і іншых сродкаў дыягностыкі;

– вымярэнне ступені адпаведнасці вучэбных дасягненняў студэнта патрабаванням навучальнага стандарта;

– ацэнка вынікаў выяўлення і вымярэння адпаведнасці вучэбных дасягненняў студэнта патрабаванням адукацыйнага стандарта (з дапамогай шкалы ацэнак).

Для дыягностыкі кампетэнцый выкарыстоўваюцца наступныя формы:

– *вусная форма* (сумоўе, кансультацыі, вусныя экзамены, вусны залік, дыскусіі, даклады на семінарскіх занятках, даклады на канферэнцыях, тэсты дзеяння, ацэньванне на аснове «дзелавой гульні» і інш.);

– *пісьмовая форма* (тэсты, кантрольныя апытанні, рэфераты, справаздачы па навукова-даследчыцкай рабоце, пісьмовыя экзамены, пісьмовы залік, ацэнка на аснове кейс-метада, ацэнка на аснове праектнага метада і інш.);

– *вусна-пісьмовая форма* (справаздачы па аўдыторных практычных заданнях з іх вуснай абаронай, курсавыя работы з іх вуснай абаронай, экзамены па дысцыпліне, ацэнка на аснове праектнага метада і інш.);

– *тэхнічная форма* (электронныя тэсты, электронныя практыкумы, візуальныя лабараторныя работы і інш.).

Ацэнка вучэбных дасягненняў студэнтаў на экзаменах па дысцыпліне ажыццяўляецца па дзесяцібальнай шкале. Для ацэнкі вучэбных дасягненняў студэнтаў выкарыстоўваюцца крытэрыі, зацверджаныя Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь.